

Turistička ponuda grada Dubrovnika

Škoravić, Erik

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:372659>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-14**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković"
Diplomski sveučilišni studij Turizam i razvoj

ERIK ŠKORAVIĆ

TURISTIČKA PONUDA GRADA DUBROVNIKA

Diplomski rad

Pula, travanj, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković"
Diplomski sveučilišni studij Turizam i razvoj

ERIK ŠKORAVIĆ

TURISTIČKA PONUDA GRADA DUBROVNIKA

Diplomski rad

JMBAG: 0115076018, redoviti student
Studijski smjer: Turizam i razvoj
Predmet: Selektivni turizam
Znanstveno područje: Društvene znanosti
Znanstveno polje: Ekonomija
Znanstvena grana: Trgovina i Turizam
Mentor: izv. prof. dr. sc. Aljoša Vitasović

Pula, travanj, 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Erik Škoravić _____, kandidat za magistra _____ ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 17.04.2023. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Erik Škoravić _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom Turistička ponuda grada Dubrovnika _____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 17.04.2023 _____ (datum)

Potpis

ZAHVALA

Na samom kraju fakultetskog obrazovanja, iskoristio bih priliku i zahvalio profesorima Fakulteta za ekonomiju i turizam u Puli, a osobito mentoru izv. prof. dr. sc. Aljoši Vitasoviću na pruženoj podršci i savjetima prilikom pisanja ovog rada.

Prilikom našeg obrazovanja radili smo na brojnim projektima te smo stekli znanja koja možemo primjeniti u svakodnevnom životu te poslovnom usavršavanju i napretku. Uz to, našli smo se i u izazovnim situacijama, najbolji primjer je online nastava koja je obilježila posljednje godine studiranja. Sukladno tome, bili smo prisiljeni adaptirati se novonastaloj situaciji.

Zahvalu svakako dugujem i svojoj obitelji i prijateljima koji su mi pružali podršku tokom studiranja i konstantno me poticali na daljnji rad te osobni i profesionalni razvoj.

SADRŽAJ

UVOD.....	7
1. OPĆI PODACI O DUBROVNIKU	9
1.1 Povijesni razvoj	10
1.2 Kulturna baština	11
1.2.1 Materijalna kulturna baština.....	12
1.2.2 Nematerijalna kulturna baština	19
1.3 Prometna povezanost	21
2. RAZVOJ TURIZMA U DUBROVNIKU.....	24
2.1 Stanje turizma danas	25
2.2 Turistički smještajni objekti.....	26
2.3 Eno-gastro ponuda	27
3. SELEKTIVNI OBLICI TURIZMA	28
3.1 Kruzing turizam	29
3.2 Kongresni turizam	32
3.2.1 Grand Hotel Park Dubrovnik ****	34
3.2.2 Valamar Lacroma Dubrovnik****	35
3.2.3. Dubrovnik President Valamar Collection Hotel*****	37
3.3 Filmski turizam	38
4. ANALIZA TURISTIČKE PONUDE U DUBROVNIKU	40
4.1 SWOT analiza.....	40
4.2 Pozitivni aspekti turizma.....	42
4.3 Negativni aspekti turizma	43
ZAKLJUČAK	45
POPIS LITERATURE	47
KNJIGE	47

ZNANSTVENI ČLANCI	47
INTERNETSKE STRANICE	48
POPIS TABLICA	49
POPIS SLIKA	50
SAŽETAK.....	52
SUMMARY	53

UVOD

Predmet ovog rada je turistička ponuda grada Dubrovnika. Dubrovnik je grad smješten na samom jugu Republike Hrvatske te je ujedno i administrativno središte Dubrovačko-neretvanske županije i jedno od najvažnijih povijesno-turističkih središta Hrvatske. Grad je kroz svoj povijesni razvoj doživio brojne promjene te je bio u vlasništvu različitih vladara. Unatoč tome, on je postigao izuzetan stupanj razvoja te je danas jedan od najprepoznatljivijih gradova našeg područja.

Ovaj rad je koncipiran kroz četiri poglavlja te uvod i zaključak. Svrha rada je utvrditi status turističke ponude grada Dubrovnika kroz analizu njegova stanja te pozitivne i negativne aspekte razvoja njegove ponude, kako bismo utvrdili potencijalne opcije poboljšanja.

Kroz sam rad istražen je povijesni razvoj grada Dubrovnika od njegova prvog spomena pa sve do današnjeg dana te je to povezano sa suvremenom ponudom grada. Tako su u prvom poglavlju rada izneseni opći podaci o gradu, poput njegove povijesti, kulturne baštine i infrastrukture. Zatim slijedi drugo poglavlje u kojem grad Dubrovnik povezujemo sa njegovom turističkom ponudom i sadašnjim stanjem iste. Treće poglavlje nosi naziv selektivni oblici turizma te su u njemu izneseni specifični oblici turističke ponude koji su karakteristični za ovo područje, oblici koji su odabrani su kruzing turizam, filmski turizam te kongresni turizam. Završnu cjelinu rada predstavlja analiza turističke ponude u Dubrovniku. U ovom dijelu rada izraženi su osobni stavovi o razvoju ponude grada kroz SWOT analizu te sagledanje pozitivnih i negativnih aspekata razvoja turističke ponude grada i kvalitete života njegovih građana.

U procesu pripreme i pisanja ovog diplomskog rada korišteni su sekundarni podaci, odnosno dostupna literature i izvori. S obzirom na temu rada, literatura koja je najviše korištena je knjiga "Menadžment selektivnih oblika turizma" autora Stanka Geića, dok su informacije o smještajnoj ponudi, znamenitostima Dubrovnika i dr, preuzete sa službenih internetskih stranica poput [City walls Dubrovnik - Official site for Dubrovnik heritage \(dpds.hr\)](http://CitywallsDubrovnik.hr) i dr.

Također, za potrebe istraživanja samostalno je izrađeno nekoliko tablica i grafova uz pomoć službenih statističkih podataka dostupnih na internetskim stranicama dubrovačke pomorske luke, stranice Visit Dubrovnik i dr.

Neke od metoda koje su korištene prilikom izrade ovog rada su: metoda deskripcije, tj. opisivanje činjenica, procesa, odnosa i dr., induktivna i deduktivna metoda, odnosno donošenje zaključaka po osobnom sudu te posebnih i pojedninačnih zaključaka, te metoda analize i sinteze, što je zapravo raščlanjivanje službenih pojmova te istraživanje i objašnjavanje stvarnosti te metode klasifikacije i komparacije što su raščlanjivanje općeg pojma na posebne i uspoređivanje činjenica¹. Na samom završetku rada donesen je zaključak autora o ishodu rada.

1. OPĆI PODACI O DUBROVNIKU

¹ Bedeković, V.: *Osnove metodologije stručnog i znanstvenog rada*, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatiči, Virovitica, 2011., str. 4

Dubrovnik je grad smješten na jadranskoj obali, krajnjem jugu Republike Hrvatske. Poznat je po očuvanoj gradskoj jezgri koja je 1979. godine uvrštena na UNESCO-ov popis svjetske kulturne baštine. Zaštitnik grada je sv. Vlaho, a trećeg veljače slavi se njegov dan i Dan Grada Dubrovnika. U prošlosti je Dubrovnik bio neovisna država (Dubrovačka Republika) sve do 1808. Više informacija o povijesnom razvoju i današnjem stanju grada Dubrovnika slijedi u nastavku poglavlja.

1.1 Povijesni razvoj

Iako se dugi niz godina vjerovalo da je Dubrovnik (tal. i lat. Ragusa) osnovan od strane izbjegloca iz grada Epidaura. Dalmatinski Epidaur, kasnije poznat kao Ragusa Vecchia, današnji Cavtat, smješten je južno od Dubrovnika. Nosi isti naziv kao grčki grad, no nije bio grčko naselje². Oni su pobjegli nakon što je njihov grad bio razrušen od strane Slavena, proces njegova nastajanja trajao je najvjerojatnije čitav niz stoljeća. Prema nedavnim arheološkim nalazima koji datiraju iz trećeg stoljeća prije Krista, Ragusa je postojala prije dolaska Epidaura. Zbog povoljnog geografskog položaja drevni moreplovci ga nisu zaobilazili u svojim pomorskim putovanjima. U periodu između 800. do 1205. godine grad je bio pod Bizantskom vlašću. U to vrijeme Sredozemljem su harali Saraceni, a Dubrovnik i cijelo Bizantsko carstvo je od njih oslobađao junak pod nazivom Orlando u čiju je čast sagrađen Orlandov stup. Vladavina Bizanta je pomogla razvoju Dubrovnika pošto je bio pod njegovom zaštitom, a krajem 10. stoljeća osnovana je i dubrovačka biskupija. Nakon toga, od 13. stoljeća Dubrovnik je pao pod mletačku vlast, odnosno uskoro ga osvaja i zauzima Venecija. Kasnije, na prijelazu iz 14. u 15. stoljeće Venecija je izgubila Dubrovnik te on pada pod vlast Ugarske. Dubrovnik se podvrgava kralju, obećava mu vojnu pomoć, a od njega traži priznanje svoje široke autonomije i obranu³. U to doba dubrovačka komuna postaje Dubrovačka Republika.

Sredina 15. do sredine 17. stoljeća predstavlja najjače razdoblje Dubrovačke Republike. Unatoč stalnim napadima Turaka, Dubrovnik je uspio zadržati svoju samostalnost. Štoviše, Dubrovačka Republika tada doživljava izuzetan napredak, u tom periodu trgovali

² Harris, R.: *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006, str. 17

³ Foretić, V.: *Povijest Dubrovnika do 1808. I-II*, Matica hrvatska, Zagreb, 1980, str. 132

su posvuda, a imali su i najjaču svjetsku mornaricu, te su unatoč maloj vojsci postali mediteranska sila. Prekretnica uspona dogodila je 1667. godine kada je Dubrovnik pogodio katastrofalan potres koji je odnio živote skoro polovice stanovnika. Uz to, pojavila se i pandemija kuge od koje je poginulo gotovo 1000 Dubrovčana. Sve je to uništilo ono što se u Dubrovniku gradilo i stvaralo dugi niz stoljeća, a njegovu su slabost iskoristili i Venecija i Turci koji su ga tada ponovno pokušali zauzeti. Uspjeli su obnoviti grad nakon nastale štete te je Dubrovačka Republika opet ojačala. Dolaskom Napoleona Bonaparte na vlast, Francuska moć raste, a Austrija je tada u korist Francuske izgubila Dalmaciju i Boku, gdje je vladala od odlaska Mlečana 1797⁴. Uslijed povratka i jačanja Republike, dogodio se niz promjena koji je prozuročio pad Republike 1808. godine, kada su pripojeni Francuskoj.

Francuzi su vladali gradom svega sedam godina. Padom Napoleona, Dubrovnik je pripao Austriji i nadali se da bi opet mogao postati samostalan. Bečki kongres održan 1815. godine jednom za svagda je osujetio pokušaje ponovnog uspostavljanja Republike⁵. U vrijeme Austrijske vladavine, neki od dubrovačkih povijesnih spomenika su devastirani te je uništen duboki jarak koji je okruživao gradske zidine. To je olakšalo prijedor u grad te su tako i njega ušli Rusi i Crnogorci. Nastale su neke promjene u tlocrtu grada, izgrađene su ceste oko zidina te je stvoren novi ulaz u grad – Buža.

U novijoj povijesti, odnosno za vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata, Dubrovnik nije bio razaran, no pretrpio je bombardiranje 1991. godine za vrijeme napada Srba i Crnogoraca. To bombardiranje je ujedno i najveće razaranje u povijesti Dubrovnika, šteta je bila veća čak i od one nastale za vrijeme Napoleona. Grad i njegova okolica su pretrpjeli ogromnu materijalnu štetu, uništeni su mnogi spomenici kulture nulte kategorije, a u potpunosti je uništeno preko 2.000 kuća, dok je većina ostalih bila opljačkana. Danas je šteta od razaranja gotovo u potpunosti sanirana.

1.2 Kulturna baština

⁴ Miović Perić, V.: *Na razmeđu: Osmansko-Dubrovačka granica (1667.-1806.)*, Dubrovnik, 1997, str. 256

⁵ [Dubrovnik | Šetnja po stoljećima \(dubrovnikdige.com\)](http://dubrovnikdige.com)

Kulturna baština podrazumijeva djela umjetnika, arhitekata, kompozitora, pisaca i filozofa, djela nepoznatih autora, koja su postala sastavnim dijelom naroda, kao i ukupnost vrijednosti, koje daju smisao životu jednom narodu. Konvencijom o zaštiti svjetske kulturne i prirodne, usvojenom 1972. godine u Parizu, pojam kulturne baštine odnosi se samo na materijalno i fizičko naslijeđe. Na osnovi te Konvencije i preporuka s različitih međunarodnih konferencija koje su slijedile, razne su zemlje napravile značajne korake u zaštiti prirodnog i kulturnog naslijeđa i njegovog iskorištavanja u turističke svrhe⁶. Svaka destinacija, kako bi postala turistički atraktivna, mora održati svoju privlačnost kroz održavanje tradicijskih vrijednosti iz prošlosti, samim time turistima nudi slike onoga što oni zapravo žele doživjeti, oni ne konzumiraju svakodnevni život stanovništva, već proizvod koji je njima namijenjen.

Na popisu UNESCO-ve svjetske baštine nalazi se deset lokaliteta izu Hrvatske uključujući i Stari grad Dubrovnik. Na popis nematerijalne baštine uvršteno je sedamnaest običaja i umijeća, od kojih sa dubrovačkim područjem možemo povezati klapsko pjevanje, mediteransku prehranu te svakako Festu sv. Vlaha, zaštitnika Dubrovnika koja se obilježava 3. veljače.

U ovome poglavlju biti će navedena najznačajnija umjetnička ostvarenja dubrovačkog kraja, od koji su neka uvrštena i na UNESCO-ov Popis kulturne baštine. U prvome dijelu iznijet ćemo materijalnu kulturnu baštinu, a potom i običaje koji pripadaju nematerijalnoj kulturnoj baštini. Dok se o nematerijalnoj kulturi vodila briga još ranije, concept nematerijalne kulturne baštine javio se tek 1970-ih. Time je vrijednost pripisana nositeljima tradicije, njihovim znanjima i vještinama⁷. Kulturna baština predstavlja blago svake zajednice te je izuzetno važno maksimalno je očuvati i prenositi s generacije na generaciju.

1.2.1 Materijalna kulturna baština

⁶ Gredečak, T.,: *Kulturna baština u funkciji turizma*, Acta turistica nova 2, (2), 2008, str. 4

⁷ Hameršak, M., Pleše, I. i Vukušić, A.M.,: *Proizvodnja baštine: kritičke studije i nematerijalnoj kulturi*, Institut za etnologiju i floristiku Zagreb, 2013, str. 295

Pod pojmom materijalne kulturne baštine podrazumijevamo građevine, spomenike artefakte, arheološka nalazišta, historijske predjele itd. Materijalna kulturna baština uključuje svu imovinu koja ima neko fizičko utjelovljenje u obliku kulturnih vrijednosti poput gradske baštine, povijesnih gradova, zgrada, arheoloških nalazišta, kulturnih krajolika, kulturnih predmeta, zbirki i muzeja. Štoviše, materijalnu baštinu možemo podijeliti na pokretnu i nepokretnu⁸. To su predmeti i građevine koje su značajne za arheologiju, arhitekturu i znanost, a bitno ih je očuvati za buduće naraštaje.

Zaštita kulturne baštine, osobito kad se radi o materijalnoj baštini, nije jednostavan proces. Radi se o lokalitetima sa iznimnim značajem koji uglavnom potječu iz davnih vremena kada se gradnja uvelike razlikovala od današnje, stoga je izrazito zahtjevno izvršiti bilo kakvu renovaciju i obnovu objekta. Uz to, prekomjeren broj posjetitelja može dovesti do narušavanja i promjena u arhitekturi.

Stari grad Dubrovnik uvršten je na UNESCO-ov Popis materijalne baštine 1979. godine. U sklopu i unutar zidina Starog grada nalaze se brojne važne fortifikacije i graditeljska i umjetnička postignuća poput Kneževa dvora, Orlandova stupa, Tvrđava Minčete, Bokar, sv. Ivan, Dubrovačke katedrale idr.

Gradske zidine

⁸ Du Cross, H., Mckercher, B.: *Cultural Tourism – second edition*, Routledge, New York, 2015., str. 66

Gradnja dubrovačkih zidina započela je još u 13. stoljeću, a gradnja se nastavila sve do 1660. godine. Tada je izgrađena posljednja utvrda, bastion sv. Stjepana koji se nalazi na južnom dijelu zidina. Na najvišljem dijelu, zidine su visoke 25 metara, a njihova ukupna dužina je 1.940 metara. Glavni gradski zid s kopnene strane debeo je 4 do 6 metara, a s morske 1,5 do 3 metra. One se sastoje od glavnog gradskog zida, šesnaest kula, tri tvrđave, šest bastiona (jakih peterkutnih utvrda skošenih zidova), dvije kantonate (ugaona utvrđenja), tri predziđa s nizom toreta (niskih polukružnih kula skošenih zidova), tri jarka, dvije predutvrde-tvrđave, dva gradska podzidna mosta i valobrana⁹.

U izgradnji su sudjelovali brojni majstori, a neki od njih su: Paskoje Miličević, Nikifor Ranjina, Marin Držić, Župan Bunić, Juraj Dalmatinac, Michelozzo Michelozzi iz Firence Antonio Ferramolino iz Bergama, Ivan iz Siene, Bettacci iz Firence, Seporoso Mateucci iz Ferma i Gionvanni Baptista Zanchi iz Pesara.

U 13. stoljeću obrana se služila hladnim oružjem s vrhova zidina, a samo na strateškim mjestima su se nalazile strijelnice na razini visokog prizemlja. Kule na zidinama bile su otvorene prema gradu i nisu imale unutarnje prostorije, već strijelnice na razini visokog prizemlja. Na njih se pristupalo ljestvama ili drvenim podijem. Izgradnja se poklapa sa razdobljem kasne romanike. Kako su se razvijale ratne sprave koje su omogućavale sve veći doseg jakih strijela i kamenje, gradski zidovi se sve više povisuju. Ta se faza poklapa sa razdobljem gotike. Kada su dubrovčani počeli ratovati sa vatrenim oružjem, to je u zahtijevalo potpuni rekonstrukciju gradskog fortifikacijskog sklopa. Ojačali su zidove te su kule ispunili zemljanim nasipom. Ta se etapa poklapa sa stilskim razdobljem renesanse. Nakon toga, u 17. stoljeću topništvo se sve više razvija i ima sve razorniju moć, zbog toga se neke kule u potpunosti zapunjuju zemljanim nasipima. Uz to, došlo je i do drugih promjena u elementima zidina te se ta završna faza poklapa s periodom prelaska renesanse u barok.

Svi napori i sva stoljetna nastojanja da gradske zidine budu suvremene i u skladu s modernim načinima ratovanja bili su određeni željom da se očuva sloboda, toliko puta opjevana i ovjenčana Gundulićevim stihovima: „O lijepa, o draga, o slatko slobodo... sva

⁹ [GRADSKJE ZIDINE - City walls Dubrovnik \(dpds.hr\)](http://GRADSKJE ZIDINE - City walls Dubrovnik (dpds.hr))

srebra, sva zlata, svi ljudski životi ne mogu bit plata tvoj čistoj ljepoti!“ I uspijevalo je to sve do 1806. godine, kad je Napoleonova vojska okupirala Grad i zatim 1808. ukinula Dubrovačku Republiku te 1814. predala Dubrovnik Austrijskom Carstvu. Napokon je Bečkim kongresom 1815. Formalnopravno prestala postojati, a njezin je teritorij pripao Habsburškoj Monarhiji. Dubrovačke kule i zidine dobivaju tada drugu ulogu, pregrađuju se, prigraduju im se različiti objekti, a bilo je i pokušaja da se poruše. Prosvjedima i javnim negodovanjem Dubrovčani su to uspjeli spriječiti, ali ipak nisu mogli zaustaviti pustošenja i neprimjerene gradnje na zidinama. Osnutkom Društva prijatelja dubrovačke starine 1952. počinje sustavni rad na obnovi i vraćanju dubrovačkih gradskih zidina u izvorno stanje.

Slika br 1: Turistička mapa dubrovačkih zidina

Izvor: [Dubrovnik tourist map \(ontheworldmap.com\)](http://ontheworldmap.com)

Iako su brojni europski gradovi u tom period bili okruženi zidinama kako bi se mogli zaštititi i očuvati sigurnost, dubrovačke su se ostavljale snažan dojam zbog svoje kompaktnosti i monumentalnosti. Zahvaljujući kvalitetnoj gradnji, zidine su sve do danas ostale u gotovo izvornom obliku.

Tvrđava Lovrijenac

Tvrđava Lovrijenac sagrađena je između 1018. i 1038. godine na mjestu nekadašnje crkve svetog Lovre po kojem je i dobila ime. Nalazi se na hridi visokoj 37 metara. Prvotno

je tvrđava imala nepravilan trokutasti oblik te je prilaz do nje bio preko pokretnog mosta. Tokom 15. stoljeća tvrđava je ojačana i osuvremenjena, sa sjeverne strane je napravljen jarak sa podiznim mostom, a povećana je i njena širina i visina. Današnji izgled tvrđava je dobila u 17. stoljeću, iako je pretrpjela teška oštećenja u velikom potresu 1667. godine, uspješno je sanirana.

Tvrđava je koncipirana tako da se oko središnjeg atrija u prizemlju nižu prostorije namijenjene stanovanju posade i kaštelana, pohrani topova i drugog naoružanja te komunikaciji s ostalim razinama. Iznad prizemlja još su tri razine, uglavnom s otvorenim terasama i obrambenim platformama s kruništima. Na sjeverozapadnom uglu je niša s kipom svetog Vlaha, rad francuskog kipara Jacoba de Spinisa iz Orleansa i Korčulanina Vicka Lujova iz 1559. Danas je Lovrijenac posebno poznat po natpisu uklesanom u nadvratnik ulaznih vrata: “Ni za sve zlato ne prodaje se sloboda” – Non bene pro toto libertas venditur auro.¹⁰

Padom Dubrovačke Republike 1886. godine, tvrđava Lovrijenac pretvorena je u vojarnu te su njeni pojedini djelovi ponovno rekonstruirani i prilagođeni potrebama vojske. Nakon što je vojska 1907. napustila tvrđavu, ona je trebala biti pretvorena u hotel, no zbog negodovanja građana to je spriječeno. Kasnije, tokom Drugog svjetskog rata ona je korištena kao zatvor, ali odmah po završetku rata je vraćena u prijašnje stanje te danas služi kao kulisa za održavanje Dubrovačkih ljetnih igara.

Knežev dvor

Kao palača sagrađena s funkcijom kneževog stana i sjedišta vlade, Knežev dvor mjesto je najviše političke funkcije u Dubrovačkoj Republici. Prvi spomen zgrade na prostoru

¹⁰ [TVRĐAVA LOVRJENAC - City walls Dubrovnik \(dpds.hr\)](http://TVRĐAVA LOVRJENAC - City walls Dubrovnik (dpds.hr))

Kneževa dvora nalazimo u 13. stoljeću, a tijekom idućeg stoljeća ona se postupno pretvarala u palaču, po uzoru na rimsku i venecijansku tradiciju. Iako je kroz godine pretrpio brojna oštećenja, uspješno je obnovljena. Zahvaljujući tome, na zgradi su vidljivi elementi različitih umjetničkih razdoblja – gotike, renesanse, baroka idr. U izvedbi njenih detalja sudjelovali su mnogi umjetnici, kipari, klesari i zidari. Od kiparskih ukrasa naročito se ističe rad kipara Petra Marinova, kapitel trijema s prikazom Asklepija, grčkog boga liječništva¹¹.

Tijekom 15. stoljeća dva puta je stradao u eksploziji baruta te je nakon prve eksplozije obnovljen u stilu kasne gotike i tada tlocrt dvora dobiva današnji izgled sa središnjim dvorištem i pročelnim trijemom. Nakon potresa 1667. atrij je djelomično rekonstruiran, s reprezentativnim baroknim stubištem. U palači je stanovao knez u vrijeme jednomjesečnog mandata, a palača se sastojala od dvorane za Malo vijeće, Vijeće umoljenih, stan za kneza, sudnicu, ured, bilježništvo, zatvore, oružanu i skladište.

Funkciju kneževa dvora zgrada je imala sve do 1808. godine, odnosno do ukidanja Dubrovačke republike. Nakon toga je, sve do Drugog svjetskog rata imala upravnu funkciju, a u njemu su prilikom svojih posjeta boravili i vladari Franjo Josip I. te Aleksandar Karađorđević. 1948. godine Knežev dvor je pretvoren u muzej, a u njegovu atriju često se priređuju koncerti pošto prostor ima izvrsnu akustiku.

Orlandov stup

¹¹ [Kulturne znamenitosti – Znamenitosti Dubrovnika \(wordpress.com\)](http://www.kulturneznamenitosti-dubrovnik.com)

Orlandov stup napravljen je od kamena te prikazuje srednjovjekovnog viteza s mačem ispruženim prema gore. Povezuje ga se s junakom Rolandom koji je pomogao Dubrovniku u bitci protiv Saracena u 8. stoljeću.

Iznad stupa vijorila se dubrovačka zastava koja je isticala neovisnost Republike. Glasnici su kraj stupa objavljivali odredbe i važne obavijesti, a tu su se i izvršavale kazne koje su u kaznenom sustavu Republike katkad bile surove. Za stup su se, naime vezali okrivljenici, ostajući u tom položaju po nekoliko sati, izloženi javnoj poruzi, ili su pak bili bičevani, rezane su im uši, nosevi, utiskivani biljezi u lice. O čemu govori 1440. godine i Filip de Diversis u Opisu slavnoga grada Dubrovnika¹².

Stup je oštećen u jakoj oluji 1825., te je popravljen i vraćen na trg 50-ak godina kasnije. Zbog vjetra se na njemu konstantno pojavljuju pukotine, a mnogi smatraju i da bi ga trebalo zamijeniti replikom te original skloniti s mjesta na kojem atmosferske prilike uvelike utječu na njega. Tradicionalno, kod Orlandovog stupa se svake godine podiže zastava Libertas prilikom otvaranja Dubrovačkih ljetnih igara.

¹² Ibid

1.2.2 Nematerijalna kulturna baština

Pod pojmom nematerijalne kulturne baštine podrazumijevaju se izrazi, umijeća, znanja, predstavljanja – kao i instrumenti, predmeti i kulturni prostori – koje društva, skupine, katkad i pojedinci, prepoznaju kao dio vlastite kulturne baštine. Navedeni oblici nematerijalne kulturne baštine manifestiraju se u narodnom jeziku i usmenoj književnosti, izvedbenoj umjetnosti koja podrazumijeva muziku i ples, narodnim običajima i znanjima vezanim za tradicionalne vještine i rukotvorine¹³.

Prema UNESCO-ovoj Konvenciji o zaštiti nematerijalne kulturne baštine iz 2003. godine, nematerijalna kulturna baština podrazumijeva prakse, prikaze, izraze, znanje, vještine – kao i njima povezane instrumente, predmete, artefakte i kulturne prostore – koje zajednice, skupine i, u nekim slučajevima, pojedinci prepoznaju kao dio svoje kulturne baštine. Nematerijalna baština prenosi se s koljena na koljeno, a zajednice i grupe je stvaraju kao odgovor na svoju okolinu i svoju interakciju s povješću naroda. Sukladno tome, bitno je da lokalna zajednica bude prisutna kod stvaranja i prenošenja nematerijalne baštine jer ona najbolje može prikazati njihove običaje i tradicije.

Dubrovačko područje prepoznatljivo je po brojnim autohtonim događajima i aktivnostima koje spadaju nematerijalnoj kulturnoj baštini. Neke od najpoznatijih su Festa sv. Vlaha, Dubrovačke ljetne igre, Folklorni ansambl Linđo, a tu su još svakako klapsko pjevanje, mediteranska prehrana, narodna nošnja i brojni drugi običaji.

¹³ Floričić, B., Floričić, T., *Kulturna baština u turističkoj destinaciji: vrednovanje i održivi menadžment*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2019, str. 34

Folklorni ansambl Linđo

Linđo je dubrovačka poskočica koja se pleše uz pratnju starinskog glazbala iz južne Dalmacije poznatog pod nazivom lijerica. Folklorni ansambl Linđo djeluje već više od 40 godine, a kroz nastupe prenosi prepoznatljivost Dubrovnika u Veliku Britaniju, Grčku, Njemačku, Italiju i dr. Orkestar folklornog ansambla Linđo osnovan je na samome početku rada Ansambla, 1965. godine¹⁴. Linđo je karakterističan baš za dubrovačko područje, stoga ne čudi da danas predstavlja simbol grada, po kojem je prepoznat diljem svijeta, a danas u Ansamblu djeluje preko 100 izvođača.

Dubrovačke ljetne igre

Dubrovačke ljetne igre održavaju se od 10. srpnja do 25. kolovoza i to u kontinuitetu još od 1950. godine te predstavljaju napoznatiji i najposjećeniji događaj u gradu. Festival počinje "Dubrovačkom noći". Tada kostimirani glumci simbolično traže ulazak u Grad, scena je popraćena zvukovima Himne slobodi, te se odvija ispred palače Sponza. Nakon ulaska glumaca u Grad podiže se festivalska zastava na Orlandov stup i to označava početak Dubrovačkih ljetnih igara¹⁵. Ovaj događaj redovito privlači mnogobrojne posjetitelje iz cijelog svijeta, te u to vrijeme Dubrovnik postaje pozornica na kojoj se izvode scenska i glazbena dijela domaćih i svjetskih autora.

Festa svetog Vlaha

Festa posvećena sv. Vlahu, zaštitniku grada Dubrovnika održava se još od 10. stoljeća te ima izuzetnu važnost. Obilježava se 3. veljače, a temeljena je na legend o pojavljivanju Sv. Vlaha koji je pomogao Dubrovčanima u obrani protiv Mlečana. U Festi sudjeluju svi stanovnici grada i okolice, lokalne vlasti, predstavnici države i Rimokatoličke crkve, a kroz štovanje sv. Vlaha se potiče međukulturni dijalog.

¹⁴ [Folklorni ansambl Linđo - Dubrovnik Hrvatska \(lindjo.hr\)](http://Folklorni_ansambl_Linđo_-_Dubrovnik_Hrvatska_(lindjo.hr))

¹⁵ [Događanja – Znamenitosti Dubrovnika \(wordpress.com\)](http://Događanja_-_Znamenitosti_Dubrovnika_(wordpress.com))

Gradovi poput Dubrovnika koji imaju tisućgodišnju civilizacijsku i kulturološku dimenziju su rijetki. Obično takvi gradovi imaju zaštitnika pa kako se Venecija može smatrati gradom Sv. Marka tako je i Dubrovnik grad Sv. Vlaha. U najpoznatijem likovnom prikazu Sv. Vlaho drži grad u svojoj lijevoj ruci. No, on je isto tako uključen u život ljudi u Dubrovniku koji mu iskazuju odanost, ljubav i pripadnost. Sv. Vlaho, armenski Surp – Vlas živio je u 3. stoljeću. Bio je liječnik i biskup u Sebasti u Kapadociji. Umro je mučeničkom smrću 316. godine. Smatra se da je 3. veljače i umro. Dubrovnik ga je 971. uzeo za svojeg zaštitnika.. Svetac je postao dubrovački zaštitnik između polovice 10. i kraja 12. stoljeća.

Prvo spominjanje Sv. Vlaha nalazi se u ispravi *Franchisia Sancti Blasii* kojom dubrovačka gradska vlast utvrđuje „Slobodu Sv. Vlaha“ po kojoj su dužnici, zločinci i bjegunci mogli boraviti u gradu tri dana prije i tri dana poslije svečeva blagdana. Ova isprava potječe od 3. veljače 1190. i dokaz je svetkovine Sv. Vlaha koji se već tada obilježava, a za vrijeme kojeg su i otpadnici društva pošteđeni progona. U javnim ritualima okupljalo se sve dubrovačko društvo: crkveni dostojanstvenici, kanonici, redovnici, patricijska tijela Republike, gradske bratovštine, seoski odredi, pomorci, žene, starci, sav puk grada i okolice¹⁶. O izuzetnoj povezanosti Dubrovčana sa zaštitnikom njihova grada svjedoče brojni zapisi, a jedan od njih je i sljedeći: “Sv. Vlaho nije bio običan svetac, a nije ni samo parac njegova grada, on mu je sinteza i idealizacija Dubrovnika, njegove slave i prošlosti. Dosta Dubrovčana koji, bože im prosti, ne vjeruju ni u palicu, ali u sv. Vlaha vjeruju, jer kad bi izgubili vjeru u njega, onda bi se odrekli ljubavi i za svoj stari Dubrovnik, a to je zadnji ideal što Dubrovčanin gubi¹⁷.

Ovaj običaj Dubrovnik obilježava na poseban način upravo zbog povezanosti građana sa svecem zaštitnikom grada. Festa sv. Vlaha je i pod zaštitom UNESCO-a od 2009. godine.

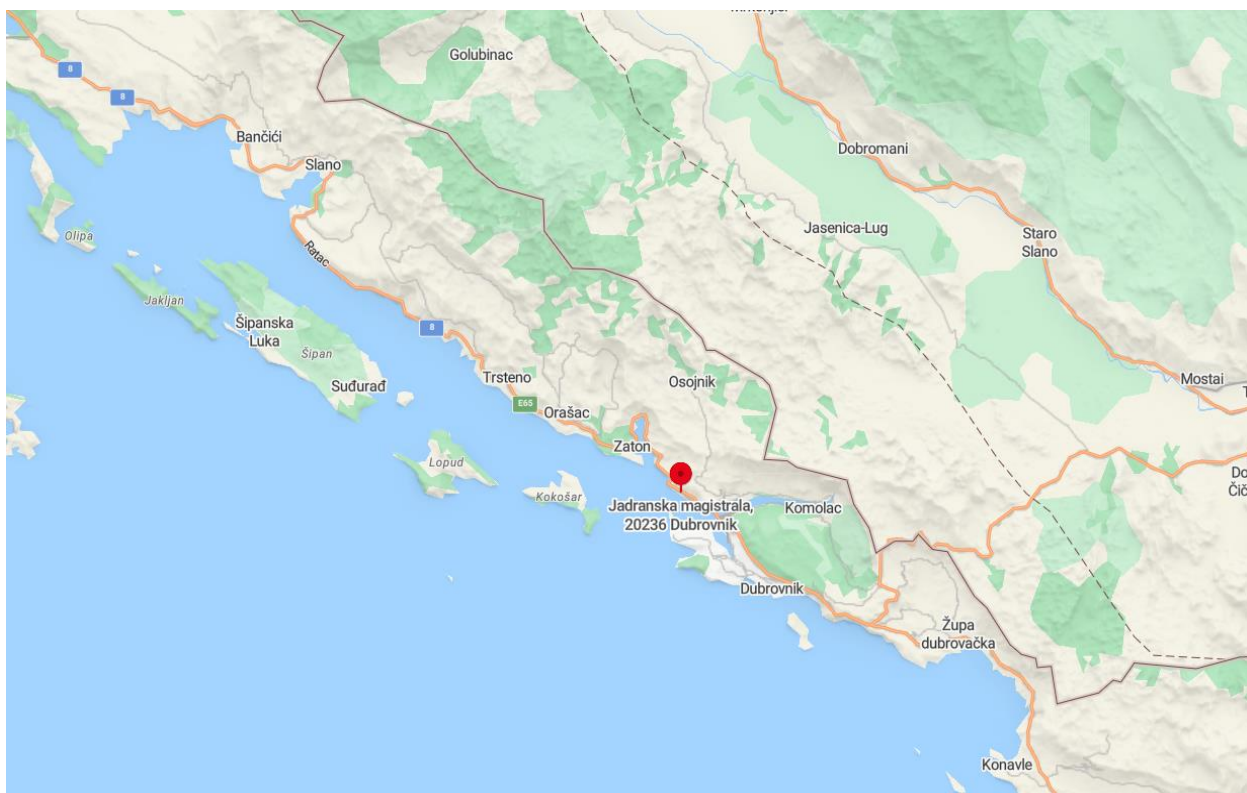
1.3 Prometna povezanost

¹⁶ Opačić, V. J.: *Blaga Hrvatske: neprocjenjiva prirodna i kulturna baština*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2013, str. 253

¹⁷ Paljetak, L., Fališevac, D. i Foretić, M.: *Sveti Vlaho: dubrovački parac u hrvatskoj književnosti*, Matica hrvatska, Dubrovnik, 2001, str. 117

Grad Dubrovnik, odnosno cijelo područje južne Dalmacije, zbog svog zemljopisnog položaja predstavlja najteže dostupnu regiju u Hrvatskoj. Kako autoput i željeznica nisu dostupni, najpovoljniji način transporta je zrakoplovom. Cestovnim prometom može se doći preko Karlovca i Bosiljeva pa onda starom Jadranskom magistralom (vidi sliku br. 2). Morskim putem, Dubrovnik je povezan trajektnim linijama sa Rijekom, Splitom i otokom Hvarom. Također, od međunarodnih lokacija, postoji trajektna linija za Bari u Italiji. Što se tiče željezničkog prometa, Južna Dalmacija vlakom je povezana jedino sa Bosnom i Hercegovinom, preko Mostara i Ploča iz Sarajeva. Iz Ploča postoje direktne željezničke linije za Metković, Sarajevo i Zagreb. Sa ostalom Hrvatske Dubrovnik povezuju redovne autobusne linije.

Slika br. 2: Cestovna povezanost Dubrovnika Jadranskom magistralom D8

Izvor: [jadranska magistrala dubrovnik - Bing Maps](#)

Zračna luka Dubrovnik od centra grada je udaljena 22 km, a direktnim unutarnjim letovima je povezana sa Splitom, Osjekom i Zagrebom. Tijekom ljetnog rasporeda letenja luka je otvorena od 00:01 -24:00h za sav promet, charter letove te letove općeg i poslovnog

zrakoplovstva¹⁸. U tablici br. 1 naveden je broj putnika koji su stigli u Dubrovnik zračnim putem u periodu od 2016. do 2022. godine.

Godina	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Siječanj	15.666	19.329	22.280	26.323	19.338	3.729	9.320
Veljača	22.615	22.813	24.074	33.765	33.588	3.548	9.242
Ožujak	41.664	33.834	47.684	57.880	19.511	5.069	25.645
Travanj	94.632	143.92	151.661	210.803	0	8.094	117.715
Svibanj	213.321	253.928	291.453	315.037	3.997	17.105	214.243
Lipanj	288.809	388.729	365.348	415.876	10.592	59.566	313.381
Srpanj	383.032	442.122	474.643	514.723	59.133	191.714	425.536
Kolovoz	378.473	440.789	481.863	524.615	119.838	291.207	429.878
Rujan	305.9	348.749	386.365	405.924	40.952	207.558	336.89
Listopad	202.703	218.088	244.187	299.532	14.347	115.261	217.751
Studeni	24.284	34.090	26.615	56.924	4.526	13.345	30.925
Prosinac	22.144	26.674	23.239	34.825	4.325	11.738	18.655
Ukupno	1.993,243	2.323,065	2.539,412	2.896,227	330.147	927.934	2.149,181

Tablica br. 1: Broj putnika u Zračnoj Luci Dubrovnik u period 2016.-2022.

Izvor: Samostalna izrada prema [Statistika - Zračna luka Dubrovnik \(airport-dubrovnik.hr\)](https://www.airport-dubrovnik.hr/statistika)

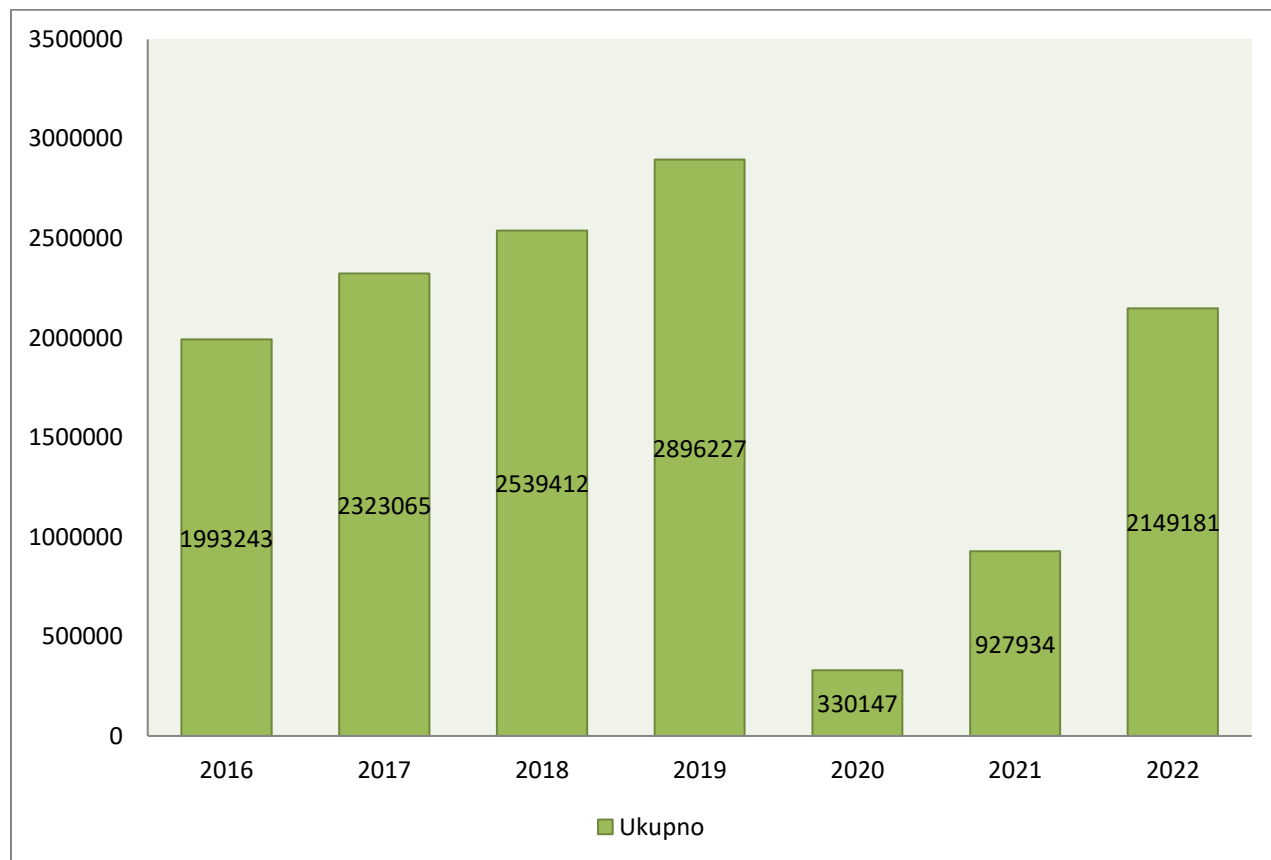
Prema podacima zračne Luke Dubrovnik u 2022. godini najveći broj putnika u Dubrovnik je zračnim putem dopulovao iz Londona, ukupno 27,51%, zatim slijede putnici iz Francuske (10,98%), Njemačke (8,97%) i ostali.

U niže navedenom grafu prikazan je ukupan broj putnika u Zračnoj luci Dubrovnik u posljednjih 7 godina. Očekivano, najmanje putnika zabilježeno je pandemijske 2020. i

¹⁸ [Tehnički podaci - Zračna luka Dubrovnik \(airport-dubrovnik.hr\)](https://www.airport-dubrovnik.hr/tehnicki-podaci)

2021. godine, dok je najviše putnika u Dubrovnik sletjelo 2019. godine, njih čak 2.896,227.

Slika br. 3: Broj putnika u Zračnoj Luci Dubrovnik u period 2016.-2022.

Izvor: Samostalna izrada prema [Statistika - Zračna luka Dubrovnik \(airport-dubrovnik.hr\)](http://statistika-zracna-luka-dubrovnik.hr)

Iz navedenih podataka možemo zaključiti kako bi bilo poželjno da grad Dubrovnik poboljša svoju prometnu infrastrukturu, odnosno povezanost sa ostalim djelovima Hrvatske i Europe. Najbolja opcija za dolazak u Dubrovnik je svakako zračnim putem, no bilo bi poželjnu uvesti još trajektnih, autobusnih i željezničkih linija prijevoza.

2. RAZVOJ TURIZMA U DUBROVNIKU

Dubrovnik je kroz povijest bio poznat kao trgovački i pomorski grad. Samim time, lokalni trgovci i moreplovci su širili svoje utjecaje prema Zapadu i novootkrivenim zemljama Sjeverne i Središnje Amerike, te prema Indiji na istoku. Kako su se u Dubrovniku paralelno razvijali i brodarstvo, brodogradnja i trgovina, on je početkom 19. stoljeća postao jedna od najprivlačnijih destinacija na tom dijelu Jadrana.

Suvremeni turizam u Dubrovniku začet je u 19. stoljeću. Još od prvih začetaka modernog turizma na istočnim obalama Jadrana, Dubrovnik je bio jedan od najprivlačnijih turističkih centara. Njegov geografski položaj pridonosio je razvoju suvremenog turizma. Bio je spona između Sredozemlja, Apeninskog poluotoka i balkanskih zemalja. Upravo je s ovih područja najveći broj turista dolazio u Dubrovnik¹⁹. To znači da su prvi turisti koji su posjećivali Dubrovnik dolazili su parobrodima i jedrenjacima. Razvoj suvremenog turizma možemo podijeliti u četiri faze kako slijedi:

1. FAZA – razvijala se od početka 19. stoljeća do početka Prvog svjetskog rata
2. FAZA – period između dva svjetska rata
3. FAZA – period nakon Drugog svjetskog rata do početka Domovinskog rata
4. FAZA – nakon Domovinskog rata do danas

Svaka od navedenih faza uključuju pomorski promet sukladno periodu razvoja – počevši od parobroda i jedrenjaka pa do današnjih modernih kruzera. Prvotno je glavna luka za prihvat plovila bila Gradska luka, no zbog razvoja parobrodarstva više nije bilo mogućnosti za prihvat većih plovila, stoga je glavna luka postal gruška luka, danas poznata pod imenom Luka Dubrovnik.

Dakle početak razvoja turizma u Dubrovniku obilježila su pomorska krstarenje, danas iako je on i dalje destinacija za krstarenje, brodovi se pretežito zaustavljaju tek na nekoliko sati, do su se u prošlosti zadržavali puno duže.

2.1 Stanje turizma danas

¹⁹ Krželj-Čolović, Z.: *Obilježja početaka razvoja pomorskih krstarenja u Dubrovniku*, Ekonomski vjesnik br. 1 i 2, 89-98, 2006, str. 89

Od početka razvoja turizma u Dubrovniku, broj turističkih kretnji kontinuirano raste. Povijesno gledano brojčani dolazak turista u Dubrovniku prvi put se počeo evidentirati 1896. godine, kada je ukupan broj ostvarenih dolazaka iznosio 1976 gostiju, dok je već iduće godine ostvareno duplo više dolazaka²⁰. Dubrovnik je 2019. godine postigao rekordne turističke rezultate, kao što je vidljivo u tablici br. 2. Od 1. siječnja do 31. prosinca 2019. godine u Dubrovačko-neretvanskoj županiji ostvareno je 2.285,774 turističkih dolazaka te 8,974,200 noćenja.

	DOLASCI	NOĆENJA
Strani turisti:	2,154.87	8,452.93
Domaći turisti:	130,906	521,274
UKUPNO:	2,285.774	8,974.200

Tablica br. 2: Dolasci i noćenja turista u Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2019. godine

Izvor: samostalna izrada prema: [Statistika » Visit Dubrovnik](#)

Godinu kasnije, odnosno 2020. godine turističke brojke bile su u padu zbog pandemije uzrokovane virusom Covid-19, koja je ograničila putovanja i okupljanje velikog broja ljudi na određenom mjestu. Od 1. siječnja 2020. godine do 18. srpnja 2020. godine u Dubrovniku je ostvareno 88.740 dolazaka, što je 88% manje nego u istom razdoblju prethodne godine. Turisti koji su posjećivali Dubrovnik uglavnom su dolazili iz Hrvatske ili obližnjih zemalja iz kojih je moguće doputovati automobilom. 2021. turistički dolasci i noćenja su ipak u blagom rastu (522.786 dolazaka), a 2022. su postignute zadovoljavajuće brojke od 1,036.420 turističkih dolazaka samo u gradu Dubrovniku. Najviše posjetitelja Dubrovnik prima iz država SAD-a, Ujedinjenog Kraljevstva, Njemačke, Francuske, Bosne i Hercegovine i dr.

2.2 Turistički smještajni objekti

²⁰ Vrtiprah, V., Ban. I., Pavlič, I., Vrdoljak – Raguž, I., et. al., *Strategija razvoja turizma i odredbe u krizingu turizmu na području grada Dubrovnika*, Grad Dubrovnik, 2017., str. 4

Uzevši u obzir 2019. godinu u kojoj su zabilježeni najbolji turistički rezultati do sada, analizirat ćemo smještaj turista ovisno o vrsti turističkih objekata. Prema statističkim podacima službene internetske stranice grada Dubrovnika, evidentno je da je te godine najviše turista boravilo u hotelima i kampovima te nekomercijalnom smještaju. Strani turisti više su boravili u hotelima, dok su domaći većim dijelom bili smješteni u ostalim ugostiteljskim objektima za smještaj.

Tablica br 3: Smještaj turista po vrsti smještajnih objekata 2019. godine
Izvor: samostalna izrada prema: [Statistika » Visit Dubrovnik](#)

NOĆENJA TURISTA 2019. GODINE			
VRSTA OBJEKTA	DOMAĆI	STRANI	UKUPNO
Hotel	207,850	3.520,696	3.728,546
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (Druge vrste –skupina kampovi)	215,310	3.494,093	3.709,403
Nekomercijalni smještaj	28,096	569,873	590,478
Kampovi	49,057	471,399	510,033
Ostalo	3,966	393,759	419,091
Objekti na OPG-U (seljačkom domaćinstvu)	145	177	3,117
UKUPNO	521,274	8.452,926	8.663,762

Sukladno klijenteli koja posjećuje grad Dubrovnik, na području grada ima velik broj kvalitetnih hotelskih objekata i apartmana u privatnom najmu. Najkvalitetniji hoteli, odnosno oni kategorizirani sa pet zvjezdica su: Hilton Imperial Dubrovnik, Hotel Bellvue, Hotel Ariston, Hotel Dubrovnik Palace, Hotel Excelsior i dr. Dubrovnik kao grad nema mnogo prostora za kamping, ali postoje brojni kampove u široj okolini. Neki od popularnijih kampova na dubrovačkom području su kamp Glavna plaža i Solitudo u Dubrovniku, Lavanda, Nevio i Adratic u Orebiću, Perna i Palme u Kučištu te brojni drugi.

2.3 Eno-gastro ponuda

Kao i ostala primorska mjesta na Jadranu, i dubrovačko područje je poznato po proizvodnji kvalitetnih mediteranskih proizvoda, kao što su vino, maslinovo ulje, pršut i sl. Dubrovačko područje ima velik potencijal u razvoju eno-gastronomskog turizma. OPG Ljupča i Gromače koji su od gradske jezgre udaljeni tek oko 20 kilometara ističu se kao dobar primjer razvoja ovog oblika turizma. Također, seosko domaćinstvo koje priprema hranu po tradicionalnoj recepturi je domaćinstvo Musladin u Ljupču, oni su se posvetili proizvodnji domaćeg voća i povrća te su dobili eko certifikat za koji je potrebno zadovoljiti zahtjevne kriterije. Svake godine moraju prezentirati što su sadili prošle godine, što će saditi ove, čime su gnojili, što koriste i što im susjed koristi jer ako je u susjedstvu sve poliveno pesticidima, oni ne mogu dobiti eko certifikat²¹. Oni proizvode i domaću rakiju, likere, maslinovo ulje, vino, prut, kobasice i druge proizvode. Dubrovačko područje obuhvaća i Elifatske otoke (Lopud, Koločep, Šipan i dr.), a oni su prekriveni stoljetnim stablima maslina te vinovom lozom zbog koje su poznati po proizvodnji ekstra djevičanskog maslinovog ulja te domaćih vina²².

Neke od eno-gastronomskih manifestacija i programa koji se odvijaju na ovom području su Uskrs u Primorju, Sajam zdrave hrane na Pilama, GoodFood Festival, Dubrovnik FestWine, Dubrovačke vinske setemane i brojni drugi. Cilj manifestacija ovog tipa je oživjeti sela dubrovačke okolice te prezentirati autohtone gastronomske proizvode koji se na tom području nude. Ponos Grada svakako je restoran 360° koji je uz još nekoliko dubrovačkih restorana, jedan od vlasnika Michelinove zvjezdice za koju je potrebno zadovoljiti zahtjeve stručne inspekcije Michelina. Turistička zajednica grada Dubrovnika uvidjela je važnost eno-gastronomskog turizma za produljenje turističke sezone, te tako produžuju svoju turističku ponudu kroz manifestacije i gastronomske sadržaje koji se odvijaju izvan turistički udarnih ljetnih mjeseci. Na taj način privlače turiste tokom cijele godine te promoviraju lokalne proizvode i stvaraju turističku potrošnju.

3. SELEKTIVNI OBLICI TURIZMA

²¹ [POSJETILI SMO SEOSKO DOMAĆINSTVO MUSLADIN 'Najveće su mi priznanje domaći ljudi koji nas prate kroz 20 godina' - DuList](#)

²² Veraja, S.: *Pregled turističkog razvitka elafitskih otoka*, Geoadria Vol. 6, Zadar, 2001 (57- 69), str. 58

Kako bi se zadovoljile želje današnjih turista, potrebno je ponuditi raznovrsne oblike aktivnosti koje bi privukle turiste u određenu destinaciju. Time se i destinacija diferencira od konkurencije te postaje zanimljivija posjetiteljima.

Najvažnija karakteristika selektivnog turizma je stavljanje turista u fokus u oblikovanju turističkog proizvoda. Disperzijom i diverzifikacijom turističke ponude turistički proizvod prilagođava se manjim skupinama turista simulirajući koncepte regionalnog razvoja. Raspršena koncentracija turističke potražnje osigurava održivi regionalni razvoj koji koristi lokalnoj zajednici, ali je potražnja sve zahtjevnija i raznolikija²³. Selektivni turizam označava novu kvalitetu suvremenog i budućeg turizma, temeljeno na selekciji programa, odgovornom ponašanju sudionika, ekološkom i ekonomskom načelu uravnoteženog razvoja, visokoj razini kvalitete čime se postiže uravnotežen broj turista i lokalnog stanovništva na određenom području.

3.1 Kruzing turizam

Osim atraktivnih kulturnih i povijesnih resursa, Dubrovnik ima geografski položaj koji uvelike pogoduje razvoju kruzing turizma. Prema broju pristajanja brodova, Dubrovnik je trenutno peta tranzitna luka na Mediteranu i mjesto pristaništa kruzera brojnih svjetski poznatih kruzerskih kompanija. S obzirom na informaciju da Dubrovnik, kao i ostali primorski gradovi u Republici Hrvatskoj turizam razvija pretežito sezonski, tako se najveći udio ticanja putnika i brodova ostvaruje od svibnja do listopada.

U niže navedenoj tablici (Tablica br. 1) prikazani su podaci o ticanju kruzera u dubrovačku luku pa mjesecima za period od 2011. do 2022. godine. Radi se o službenim podacima Lučke uprave Dubrovnik.. Iz tablice je vidljivo kako je najviše kruzera uplovilo 2013. godine, najslabiji promet kruzera ostvaren je 2020. godine, što ne čudi s obzirom na to da se radi o godini koju je cijeli svijet proveo u tzv. lockdownu zahvaljujući pandemiji izazvanoj koronavirusom. No već 2021. godine broj uplovljenih kruzera je uvelike porasta

²³ Čorluka, G.Et. al.: *Selective Forms of Tourism - The Way of Extending the Summer Season*, Economy Transdisciplinarity Cognition, Vol 16, No. 2, 2013., str 89

gledavši godišnju razinu, tim više što su uplovljavanja počela tek od srpnja, zbog pandemijskih mjera. Broj kruzera se već u 2022. gotovo utrostručio, što je pozitivno, iako taj broj i dalje nije ni približno velik kao rekordne 2013. godine.

KRUŽNA PUTOVANJA (PAX)	SIJEČANJ	VELJAČA	OŽUJAK	TRAVANJ	SVIBANJ	LIPANJ	SRPANJ	KOLOVOZ	RUJAN	LISTOPAD	STUDENI	PROSINAC	TOTAL
2011	8390	7846	10569	37161	75961	94125	103361	98957	103428	116626	40627	7668	704725
2012	98	91	3241	62010	78266	101982	105055	120730	104863	115389	50985	377	743087
2013	135	295	15629	51305	124718	124662	139476	154173	140328	134342	58519	2327	942909
2014	0	277	1698	59172	103546	127101	101480	122071	132390	113626	44792	259	806412
2015	87	557	550	39884	89414	109148	129972	135671	116250	110292	36392	217	768434
2016	141	376	14006	65064	93431	107284	117075	124481	130703	104661	38523	4171	799916
2017	324	177	5225	44628	88511	107501	113908	112136	106347	102826	22947	282	704812
2018	145	249	8481	48842	100876	106717	114739	121081	104591	98005	26292	2413	732431
2019	65	1530	17714	47307	96087	115398	106894	118111	98485	121151	38196	10998	768924
2020	2730	618	184	0	0	0	26	435	330	0	0	0	4323
2021	0	0	0	0	0	0	15010	29283	30539	22017	7075	68	110130
2022	485	613	2247	19716	39666	39666	58440	69949	60280	53387	13577	0	377003

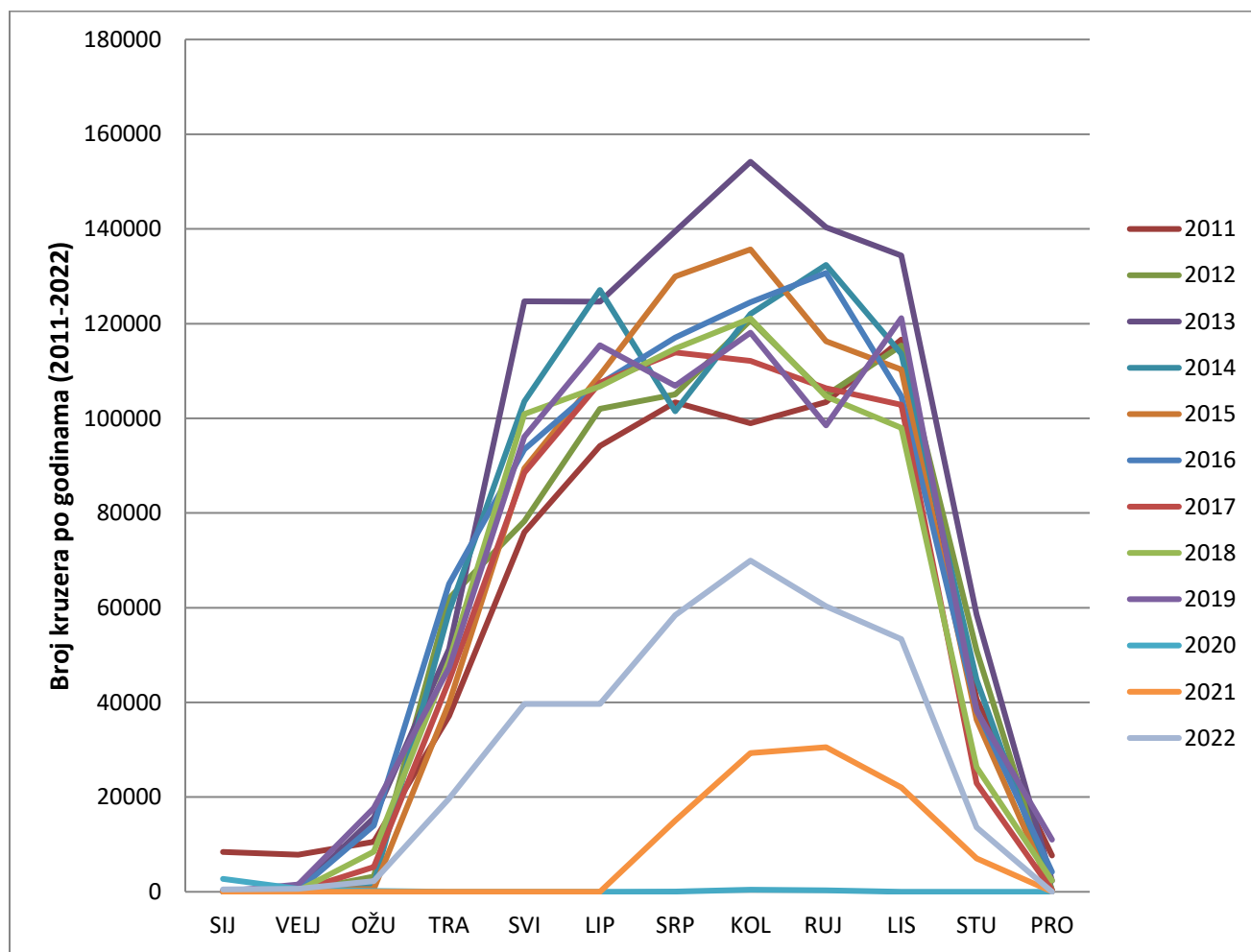
Tablica br. 4: Broj ticanja kruzera u Dubrovnik po mjesecima za period 2011.-2022. godine

Izvor: samostalna izrada prema:

<https://www.portdubrovnik.hr/statistika/?idKat=2&godina=2019>

Grafički prikaz niže (slika br. 4) daje nam linijski prikaz prometa kruzera u Dubrovniku. Kao što je ranije spomenuto, najviše kruzera u dubrovačku luku uplovljava tijekom mjeseca srpnja i kolovoza, a vrhunac prometa, koji nije nadmašen ni devet godina kasnije, postignut je u mjesecu kolovozu 2013. godine. Nakon toga najbolji rezultati slijede u kolovozu i rujnu 2014., 2015., i 2016. godine, dok se postepeni pad bilježi od 2017. godine.

Slika br. 4: Grafički prikaz broja dolazaka kruzera u Dubrovniku po godinama i mjesecima

Izvor: samostalna izrada prema:

<https://www.portdubrovnik.hr/statistika/?idKat=2&godina=2019>

Zadovoljstvo stanovnika, ali i drugih skupina turista iznimno je važna varijabla za održivi razvoj turizma. U Hrvatskoj unazad desetak godina postoje pojedina istraživanja koja

pokazuju da stanovnici Dubrovnika uglavnom podržavaju turizam kružnih putovanja, ali se uočavaju i negativni utjecaji i ističu negativna iskustva, posebno zbog gužve koju proizvodi velik broj turista u kratkom vremenu. Također, turisti koji odsjedaju u Dubrovniku ne vole vidjeti turiste s kruzera u destinaciji te se žale na buku koju proizvode njihovi brodovi. Pokazalo se da i stavovi lokalnog stanovništva ovise o mjestu stanovanja, u smislu pozitivnijih stavova u stanovnika koji su udaljeni od gužvi izazvanih kruzimom²⁴.

Razvoj kruzim turizma imao brojne pozitivne utjecaje na prepoznatljivost i profit grada Dubrovnika. Unatoč tome, dolazi i do određenih problematika izazvanih uplovljavanjem kruzera u gradsku luku. Posebno je izražen problem dnevna koncentracija putnika i ticanja. Naime, najviše kruzera uplovljava u Dubrovnik između 10 i 14h te se isti zadržavaju u luci vrlo kratko, tek sat ili dva. S obzirom da se često radi o kruzima s kapacitetom putnika oko 1000 ljudi, neminovno je da dolazi do stvaranja prekomjerne gužve na području gradskih znamenitosti i atraktivnosti koje ovi putnici obilaze. Sezonski raspored ticanja kruzera uzrokuje pritisak na destinaciju. To utječe na svakodnevni život lokalnog stanovništva, ali i turista koji u datom trenutku borave u Dubrovniku. Naravno, važno je spomenuti da svakodnevno uplovljavanje velikih kruzera u gradsku luku uzrokuje izuzetno visoka zagađenja tj. zagušenost cijelog prostora, a osobito gradske jezgre.

3.2 Kongresni turizam

Kongresni turizam je specifičan oblik turizma kojem glavni motiv putovanja nije odmor nego aktivno ili pasivno sudjelovanje pojedinaca na skupovima i manifestacijama

²⁴ Marušić, Z.; Horak, S.; Tomljenović, R.: *The socioeconomic impacts of cruise tourism: A case study of Croatian destinations*, Tourism in Marine Environments, Vol. 5, No. 1-2, pp., 2008, 131-144., str. 139

različitog karaktera²⁵. Za značavanje kongresnog turizma danas se često koristi *pojam Meetings industry*, kao i kratica MICE (prema engl. *Meetings, Incentives, Congresses/conferences/conventions & Events/exhibitions*). Pod kongresni turizam spadaju i *Team building* putovanja, odnosno putovanja organizirana od strane poduzeća kako bi kod zaposlenika potaknuli kolektivni duh te usavršili njihovu koordinaciju i procijenili sposobnosti. To su putovanja koja poduzeća koriste kao instrument internog marketinga s ciljem stimuliranja djelatnika za bolji rad, poticanja njihove lojalnosti, povećanja entuzijazma i unaprijeđenja poslovanja. Poticajna, motivirajuća ili nagradna putovanja daju se kao bonus najuspješnijim zaposlenicima poduzeća. Ponekad uključuju i poseban sadržaj kao što su motivacijski seminari, upoznavanje s novim proizvodima. Prosječno trajanje putovanja je 2 do 5 dana²⁶.

Najvažnije odlike kongresnog turizma su:

- odvija se cijele godine, osiguravajući stalnu zaposlenost u punom radnom vremenu;
- oplemenjuje turistički sector oslanjajući se na vanjsku infrastrukturu i divideći posao u destinacije poput atraktivnih područja koji bi se inače morali oslanjati na relativno kratku ljetnu sezonu;
- ulaganja u kongresni turizam dovode do turističkog razvoja gradova i unutrašnjosti;
- od ulaganja u destinacije za potrebe poslovnih turista (hoteli, restorani, transport i komunikacije) ostvaruju se prednosti od kojih koristi mogu imati i turisti koji dolaze na klasičan odmor, ali i domaće stanovništvo;
- kongresni turizam stimulira buduća nova ulaganja jer poslovni ljudi mogu prepoznati svoj interes u valorizaciji atrakcija u destinaciji;
- kongresni turizam nudi veću vrijednost sa manje negativnih posljedica na okolinu masovnog turizma;
- sudionici kongresa obično dolaze u grupama i treba ih informirati, kao i upoznati sa mjestom u koje dolaze kako bi njihov boracvak bio što ugodniji i efikasniji²⁷.

²⁵ Geić, S.: *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split, 2011 , str. 333

²⁶ Kesar, O. , Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Poslovni turizam (Akademska godina 2015/2016)

²⁷ Geić, S.: *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split, 2011 , str. 333

Važno je naglasiti da djelatnost kongresa potiče zapošljavanje te produžuje turističku sezonu jer se kongresi uglavnom održavaju u razdoblju između ožujka i svibnja te rujna i studenog. Kongresni tuizam ima izrazito velik značaj za destinaciju u kojoj se razvija, budući da se procjenjuje da kongresni gosti stvaraju i do tri puta veću potrošnju od ostalih gostiju. Osim toga, kongresi predstavljaju izvrsnu promociju za neku turističku destinaciju jer ako se gostima kongresnog turizma sviđa destinacija, postoji velika mogućnost da će se on vratiti sa svojom obitelji ili prijateljima.

Objektivni razlozi formiraju u suvremenim uvjetima potražnju u kongresnom turizmu, razvijaju je racionalno, shodno potrebama društva. Subjektivnim čimbenicima smatraju se oni faktori koji se ogledaju u subjektivnom ponašanju pojedinaca na čijoj se osnovi pojačavaju djelovanja subjektivnih čimbenika. Razvoj MICE industrije u određenoj destinaciji utječe i na uključivanje sve većeg broja investitora koji ulažu u izgradnju osnovnih i dodatnih kapaciteta. Također, povećavaju se i ulaganja u infrastrukturu pa se intenzitet razvoja turističke destinacije povećava. Sve to utječe na formiranje prostora povećane atraktivnosti, pa samim time i povećanje broja turista koji dolaze u tu destinaciju. Kongresi, sajmovi, manifestacije i događaji dio su imidža turističke destinacije koji ju čine još atraktivnijom na domaćem i stranom tržištu²⁸.

Dubrovnik, osim što je privlačan zbog kulturnih i prirodnih atraktivnosti, ima i veoma pogodan geografski položaj te dobru povezanost. Upravo zbog toga je u posljednjim godinama postao centar poslovnih događanja, to najbolje dokazuje informacija da ga je "Kongres Magazine" proglasio najboljom kongresnom destinacijom srednje i jugoistočne Europe. U nastavku će biti istražena kongresna ponuda nekoliko dubrovačkih hotela.

3.2.1 Grand Hotel Park Dubrovnik ****

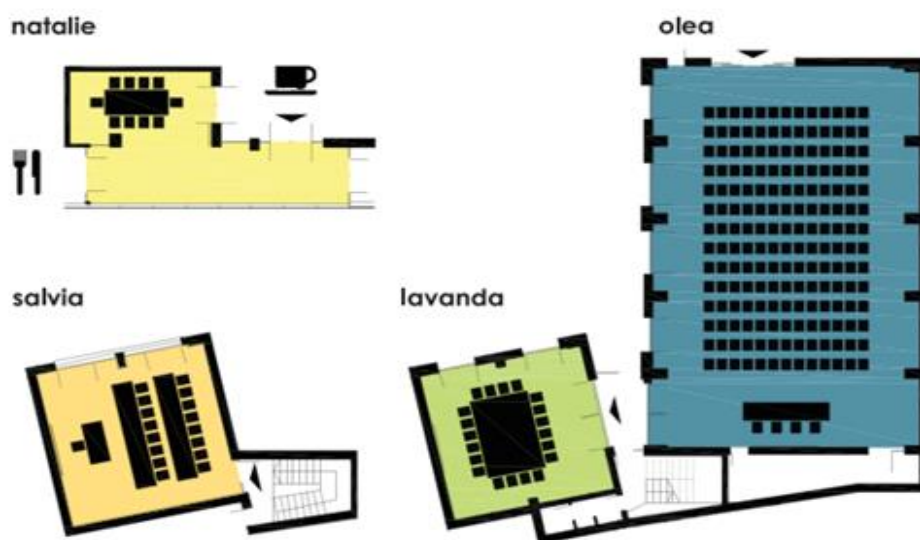
Zahvaljujući povoljnom prometnom položaju i kvalitetnoj usluzi, Grand hotel Park ima razvijenu ponudu kongresnog turizma. Hotel nudi četiri višenamjenske suvremeno

²⁸ Štetić, S.,: *M.I.C.E. industrija- budućnost razvoja turističke destinacije*, Turizam br. 10, 2006, str. 24

opremljene konferencijske dvorane. Oprema koja je dostupna u dvoranama je: govornica, razglas, projector i platna, ploča za pisanje, besplatni bežični pristup internetu, audiovizualnu tehniku, DVD, laptop, laser pointer te na upit prevoditelj i kabine za simultano prevođenje. Više informacija o kongresnim dvoranama vidljivo je na niže navedenoj skici (slika br. 5).

Slika br 5: Kongresne dvorane u Grand Hotelu Park Dubrovnik

dvorana/room	m ²											
olea	245,00	12,50x19,70	4,00	324	108	59	70	130	120	200	✓	
lavanda	58,00	7,60x7,70	4,00	60	24	20	26	40	—	64	✓	
salvia	60,00	7,70x7,70	2,75	60	24	20	26	—	—	64	✓	
natalie	44,00	6,50x6,70	2,93	44	10	17	16	—	—	64	✓	

Izvor: [Dubrovnik Hotels](http://DubrovnikHotels.com) | [Grand Hotel Dubrovnik Park](http://GrandHotelDubrovnikPark.com) | [Four Star Hotel accommodation Dubrovnik](http://FourStarHotel.com) (grandhotel-park.hr)

Kongresna ponuda upotpunjena je popratnim sadržajima poput, naravno smještaja, wellness centra, unutarnjeg i vanjskog bazena, restorana i barova te nude usluge poput pranja, glačanja i čišćenja odjeće i besplatnog parking.

3.2.2 Valamar Lacroma Dubrovnik****

Hotel Valamar Lacroma Dubrovnik smjestio se na korak od plaža zelenog poluotoka Babin kuk, nedaleko od očaravajuće stare gradske jezgre Dubrovnika. Šest je godina zaredom nositelj prestižne nagrade “World Travel Award” kao vodeći poslovni hotel u Hrvatskoj s najvišom razinom usluga i sadržaja. Njegov polivalentni kongresni centar, među najvećima u okolici, najpoželjniji je prostor za sve vrste poslovnih događanja, od manjih sastanaka do konferencija s 2000 uzvanika²⁹. Dodatni sadržaji koje nude u konferencijskim dvoranama su: pozornica, govornica, projektori, kamere, prevoditelji, banketiranje i ugostiteljstvo itd. U blizini kongresnog centra nalaze se restorani i barovi u kojima gosti mogu provesti vrijeme u pauzama kongresa.

Slika br. 6: Kongresne dvorane hotela Valamar Lacroma

Conference and meeting rooms	Area (m ²)	Length x Width (m)	Height (m)	Theatre	Classroom	U-Shape	Boardroom	Reception	Cabaret	Banquet
Elafiti Conference hall 1-4 ①	890	49.8 x 18	3.8 - 4.8	1200	440	4 x 54	4 x 64	1000	402	700
Elafiti 1	220	12.2 x 18	3.8	250	120	54	64	250	96	170
Elafiti 2	225	12.5 x 18	3.8 - 4.8	250	120	54	64	250	96	170
Elafiti 3	225	12.5 x 18	4.8	250	120	54	64	250	96	170
Elafiti 4	220	12.2 x 18	4.5 - 4.8	250	120	54	64	250	96	170
Elafiti 1+2	450	25 x 18	3.8 - 4.8	500	220	2 x 54	2 x 64	500	192	340
Elafiti 1+2+3	670	37.2 x 18	3.8 - 4.8	750	340	3 x 55	3 x 65	750	288	510
Elafiti Conference hall Foyer ②	300		3.8 - 4.8							
Bokar ④	60	8.7 x 7.3	3	50	32	24	18	50	30	50
Asimon ③	60	8.7 x 7.3	3	50	32	24	18	50	30	50
Divona 1 ⑧	50	7.3 x 7.3	3	40	24	18	14	40	18	30
Divona 2 ⑧	50	7.3 x 7.3	3	40	24	18	14	40	18	30
Kalamota ⑦	16.5	5 x 3.3	3	12	8		10		6	10
Lopud ⑥	16.5	5 x 3.3	3	12	8		10		6	10
Šipan ⑤	16.5	5 x 3.3	3	12	8		10		6	10
Business center ⑩	1000		2.8 - 3					1200		600
Business center exhibition area ⑪	530		2.8 - 3					370		210
BC exhibition area + Divona 1,2	700		2.8 - 3					660		400

1 Elafiti conference hall	4 Meeting room Bokar	7 Meeting room Kalamota	10 Business centre	12 Mediterraneo restaurant
2 Elafiti conference hall foyer	5 Meeting room Šipan	8 Meeting room Divona 1+2	11 Business centre exhibition area	13 Nocturno wine & cocktail bar
3 Meeting room Asimon	6 Meeting room Lopud	9 Offices to rent		

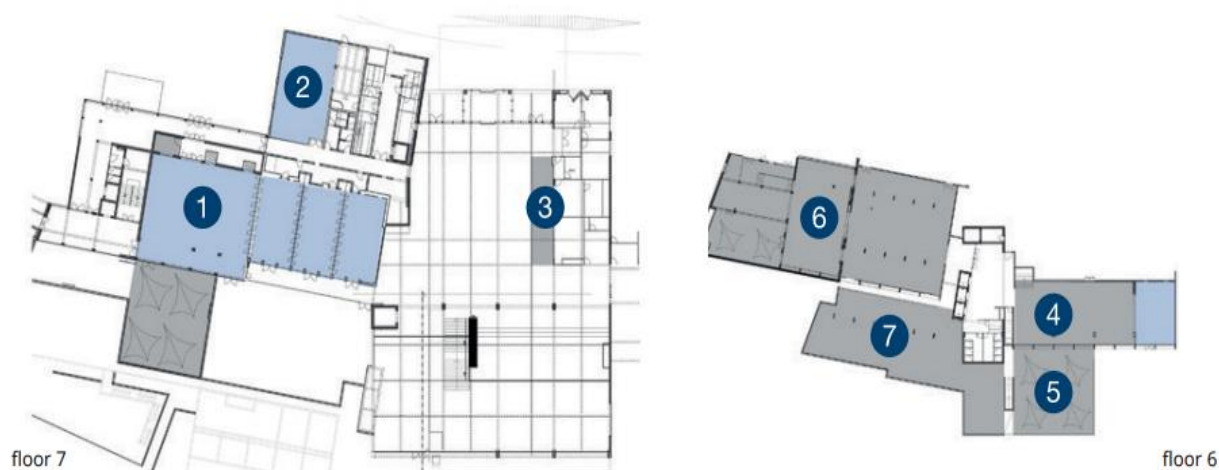
Izvor: [Kongresi i Sastanci - Valamar Lacroma Dubrovnik Hotel, Hrvatska](#)

²⁹ [Kongresi i Sastanci - Valamar Lacroma Dubrovnik Hotel, Hrvatska](#)

3.2.3 Dubrovnik President Valamar Collection Hotel*****

Dubrovnik president Valamar Collection, dobitnik najprestižnije turističke nagrade World Travel Awards za vodeći hotel u Hrvatskoj, osmišljen je kao hotel koji zadovoljava sve potrebe poslovnih gostiju³⁰. Smješten je, kao i hotel Lacroma, u blizini gradske jezgre, a u kongresnom centru raspolaže kapacitetima za 400 uzvanika u velikoj kongresnoj dvorani koja se može podijeliti u četiri manje, te dodatnih 100 uzvanika u manjoj dvorani za sastanke.

Slika br. 7: Kongresne dvorane hotela President Valamar Collection

- 1 Conference hall Olipa
- 2 Meeting room Tajan
- 3 Reception
- 4 Lobby bar
- 5 Lobby bar terrace
- 6 Restaurant
- 7 Restaurant terrace

	Floor	Area m ²	Length x Width (m)	Height (m)	Theatre ○○○○	Classroom □□□□	U-shape □□□□	Boardroom □□□□	Reception Y	Cabaret ○	Banquet ○
Olipa	7	341	32.64 x 10.47	3.1 - 4.5	402	240	90	84	400	145	240*
Olipa 1	7	63	6.01 x 10.47	3.1	80	32	26	24	60	30	48
Olipa 2	7	60	5.7 x 10.47	3.1	80	32	26	24	60	30	48
Olipa 3	7	68	6.46 x 10.47	3.1	80	32	26	24	60	30	48
Olipa 4	7	186	14.25 x 13.07	4.5	150	96	40	32	180	60	112*
Olipa 1 + 2 + 3	7	192	18.33 x 10.47	3.1	196	132	50	44	190	75	144
Olipa 2 + 3	7	128	12.24 x 10.47	3.1	112	72	34	28	130	45	96
Olipa 2 + 3 + 4	7	276	26.40 x 10.47	3.1 - 4.5	318	192	74	68	290	115	192*
Olipa 3 + 4	7	217	20.8 x 10.47	3.1 - 4.5	234	144	54	46	230	85	160*
Tajan	7	83	13.0 x 7.3	2.95	100	56	34	28	80	45	72

* Banquet setup with stage and dance floor

Izvor: [Kongresi i Sastanci - Valamar Dubrovnik President Hotel, Hrvatska](#)

³⁰ [Kongresi i Sastanci - Valamar Dubrovnik President Hotel, Hrvatska](#)

3.3 Filmski turizam

Dubrovnik je međunarodno poznat kao kulturna, povijesna, elitna i cruising destinacija. No u posljednjem desetljeću postao je prepoznatljiv i u još jednom kontekstu, a to je filmski turizam. Naime, snimanjem poznate televizijske serije "Igra prijestolja" u proteklih nekoliko godina, Dubrovnik se u svjetskim medijima sve više spominje kao filmska destinacija. Lokacije u Dubrovniku poslužile su kao kulisa u drugoj i trećoj sezoni serije, a kasnije su se pridružili i Split i Šibenik. Tijekom snimanja u Hrvatskoj produkcija je potrošila oko 43 milijuna kuna, a u snimanju svake sezone je sudjelovalo više od 2000 statista, stoga je neupitno da je ostvarena velika financijska korist od ovog projekta.

Nakon snimanja ove poznate serije Dubrovnik ima brojne opcije kako nastaviti i još više brendirati svoj imidž filmske destinacije. svakako je bitno popularizirati lokaciju za snimanje produkcija velikih svjetskih produkcijskih kuća te to iskoristi ta vlastitu promociju te uvrstiti u turističku ponudu. K tome bi bilo poželjno da te iste produkcije u svoje scenarije dodaju i dubrovačke priče, junake i povijesne događaje kako bi grad stekao prepoznatljivost po onome što je uistinu autentično baš za njega. Svakako, osim svjetskih redatelja, veliki doprinos bi bio i da hrvatski redatelji počnu simati više atraktivnih filmova i serija koji bi prikazali dubrovački način života, povijest i kulturu. Naravno, čim se neko mjesto brendira kao filmska destinacija, to utječe i na ostale faktore turističke ponude, kao što su gastronomija, enologija, turistički smještaj i dr.

Potaknute prepoznatljivošću Dubrovnika zbog snimanja serije "Igra prijestolja" neke su turističke agencije kreirale turističke aranžmane i vođene ture za posjet lokacijama na kojima je snimana serija. Tako npr agencija Doria Ltd. u ponudi ima dvije tematske ture. Prva je manje zahtjevna te traje između 2,5 i 3h, uključuje devet osoba sa turističkim vodičem, a cijena iznosi 55€ po osobi. Druga, zahtjevnija tura, traje 5,30-6h, te se, sukladno trajanju obilazi više lokacija, a cijena ove ture iznosi 119€ po osobi. Neke od lokacija koje se posjećuju su Arboretum Trsteno, otok Lokrum, tvrđava Lovrijenac, Srđ i dr.

Slika br. 8: Mapa lokacija u Dubrovniku za snimanje serije "Igra prijestolja"

Izvor: [Dubrovnik finishes preparation for Game of Thrones filming | Watchers on the Wall | A Game of Thrones/House of the Dragon Community for Breaking News, Casting, and Commentary](#)

Osim "Igre prijestolja", u Dubrovniku su snimane i druge uspješnice poput serije Borgia, filma Captain America, The Secret Invasion, serijal Winnetou i dr. To dokazuje koliko je ovaj mali hrvatski grad zapravo atraktivan kao kulisa za snimanje filmova i serija. Svakako, možemo zaključiti Dubrovnik ima velike koristi od filmskog turizma te je stekao veliku popularnost i prepoznatljivost. No, ono što je jako bitno jest da grad u svemu tome uspije zadržati svoj identitet i autohtonu ponudu, a ne da se u potpunosti prenamjeni i nudi isključivo sadržaje vezane uz filmove i serije koji su snimani u njemu.

4. ANALIZA TURISTIČKE PONUDE U DUBROVNIKU

Nakon iznesenih općenitih podataka i opće opće turističke ponude u Dubrovniku danas, u ovom će poglavlju biti analizirana kvaliteta turističke ponude grada. Najprije ćemo kroz SWOT analizu utvrditi snage, slabosti, prilike i prijetnje razvoja turizma ovog područja, a zatim ćemo iznijeti njegove pozitivne i negativne aspekte.

4.1 SWOT analiza

U nastavku su analizirani ključni prioriteti razvoja Dubrovnika kroz četiri kategorije, odnosno kroz njegove snage, slabosti, prilike i prijetnje. Razvoj dubrovnika utemeljen je najvećim dijelom na kulturi. Stoga su pretežito analizirani načini i mogućnosti upravljanja kulturom. Rezultati analize su vidljivi u tablici br. 5.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">- očuvana materijalna i nematerijalna kulturna baština- valorizirana stara jezgra grada- lokacija povoljne za održavanje događaja (kongresi, simpoziji i sl.- raznolika ponuda kulturnih sadržaja- suradnja kulture sa obrazovnim ustanovama- velik broj visokoobrazovanih ljudi u kulturi i restauratora obrazovanih na Sveučilištu u Dubrovniku- velika izdvajanja financijskih sredstava za kulturu- međunarodna prepoznatljivost- velik broj posjetitelja zainteresiranih za kulturnu ponudu grada- očuvanje i prijenos tradicionalnih i kulturnih vrijednosti- velik broj javnih ustanova i udruga u kulturi	<ul style="list-style-type: none">- prevelika komercijalizacija gradske jezgre- ugrožavanje gradske jezgre zbog prevelikog broja posjetitelja- neravnoreža između lokalnog stanovništva i posjetitelja- prekomjerna sezonalnost- smanjena vrijednost lokalnog identiteta zbog pritiska turista- nedostatak sustava pristupa i skrbi o kulturnoj baštini- odljev stručnih ljudi- nedostatak obrazovnih programa- nekreativnost osoba zaposlenih u turizmu- nedostatnost komunalne infrastrukture i opskrbe električne energije unutar gradske jezgre- neprilagođenost osobama s posebnim potrebama (otežan prilaz znamenitostima i sl.)

<ul style="list-style-type: none"> - izuzetna kulturno-povijesna vrijednost lokacija kulturnih sadržaja 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatak većeg mjesta za okupljanje (npr. dvorana) - zabrane obnavljanja i adaptiranja prostora zbog propisanih uvjeta) - nedovoljna zastupljenost stručnih profila - loša medijska zastupljenost - nedovoljna razina inovativnosti - visoka razina politizacije kod donošenja odluka
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - korištenje novih modela financiranja u kulturi - korištenje EU fondova za razvoj kulture - suradnja s drugim gradovima u projektima u kulturi - sinergija kulture s ostalim sektorima koji mogu izazvati razvoj - kandidatura i dobivanje titule Europske prijestolnice kulture - stvaranje prepoznatljivosti na području filma, nautike, kulture i dr. 	<ul style="list-style-type: none"> - ovisnost o turizmu kao glavnom izvoru prihoda - prevelik broj posjetitelja u gradskoj jezgri - prometna izoliranost grada - gospodarska kriza zbog koje su smanjeni prihodi - političke promjene koje otežavaju planiranje i razvoj - loša državna politika na području kulture - smanjenje sredstava na području kulture - prevelika sezonalnost - napuštanje Grada od strane lokalnih stanovnika i prevelik broj turista u ljetnim mjesecima

Tablica br 5: SWOT analiza Dubrovnika

Izvor: Samostalna izrada prema Strategija razvoja kulture grada Dubrovnika 2015.-2025., (2014.), Institut za razvoj i međunarodne odnose – IRMO, Zagreb

4.2 Pozitivni aspekti turizma

Dubrovnik, koji se prema mnogima smatra Biserom hrvatskog turizma, svakako je predvodnik turizma u državi te svake godine ostavruje velike prihode isključivo od turizma. To doprinosi kvaliteti života lokalnog stanovništva te im omogućuje dobru novčanu zaradu, velike mogućnosti zaposlenja te općenito visok životni standard.

Zbog očuvane i međunarodno prepoznatljive gradske jezgre i spomenika, Dubrovnik je prepoznatljiv u cijelom svijetu te predstavlja željenu, ali ujedno i nedostižnu destinaciju za brojne posjetelje. Dubrovačko područje zbog pogodnih klimatskih obilježja predstavlja dobar teren za uzgoj raznolikih poljoprivrednih kultura te kvalitetnih vina, što predstavlja privlačni faktor za turiste željne autohtonog gastronomskog i enološkog iskustva. Time profitiraju lokalni poljoprivrednici i ugostitelji koji nude lokalne proizvode. Uz to povećan je i broj kulturnih događaja i manifestacija kroz koje se postiže očuvanje lokalne tradicije i njen prijenos široj masi posjetitelja.

Zbog konstantnog rasta turističke potražnje za Dubrovnikom, konstanto se radi na poboljšanju infrastrukture te se provode brojni projekti kojima se obogaćuje ponuda grada. U Dubrovniku je velik naglasak na kulturi, s obzirom da je upravo ona glavni razlog posjeta gradu za većinu turista. Zbog toga se stvaraju brojne udruge u kulturi te se ulažu velika sredstva iz EU i lokalnih fondova za njen razvoj i očuvanje. Ono zbog čega je grad stekao veliku opću prepoznatljivost, svakako je filmski turizam, odnosno predstavljanje kulisa za snimanje poznatih serija i filmova. Upravo zbog toga Dubrovnik su posjetili brojni prestižni glumci i filmski umjetnici koji su sudjelovali na snimanjima, što danas privlači velik broj turista te stvara prepoznatljivost grada kao filmske destinacije.

4.3 Negativni aspekti turizma

Unatoč pozitivnim faktorima i tome što Dubrovnik ima velik profit od razvoja turizma, postoje brojne negativne strane razvoja masovnog turizma na tom području. One se odnose na infrastrukturu, zagađenje prirode te oštećenje kulturnih sadržaja, te općenito suživot lokalnog stanovništva sa turistima.

Najveći dio turista, njih čak 8 od 10, u Dubrovnik dolazi zračnim putem. S obzirom na broj dolazaka u zračnu luku Dubrovnik, ona postaje nepraktična i premala te joj je potrebna modernizacija. Uz to, od aerodroma do centra grada moguće je doći isključivo cestovnim prometom, odnosno automobilom ili autobusom, što za vrijeme turističke sezone uzrokuje velike gužve i probleme u prometu. Dubrovnik je, zbog svog položaja na samom jugu Hrvatske poprilično loše cestovno povezan sa ostatkom države, samim time je putovanje za turiste koji dolaze iz drugih dijelova Hrvatske poprilično dugotrajno i nepraktično. Svakao, izgradnja Pelješkog mosta je malo poboljšala dostupnost Dubrovnika i povezanost Dubrovačko-neretvanske županije sa ostatkom Hrvatske. No uz povećan broj turista koji dolaze osobnim automobilima ili turističkim autobusima gradske vlasti trebale bi riješiti problem nedostatka parkirnih mjesta.

Ono što također smanjuje kvalitetu života u Dubrovniku je kruzning turizam. Grad Dubrovnik je glavna hrvatska kruzning destinacija te ostvaruje preko 70% prihoda od kruzning turizma u Hrvatskoj. Opće je poznato da su kruzning turisti, upravo oni turisti veće platežne moći, no s obzirom na to da oni samo obilaze destinacije sa morske strane i kratko se zadržavaju na samoj lokaciji, upitno je kolika je zapravo korist od ovog tipa posjetitelja. Kruzneri koji se u gradskoj luci zadržavaju nekoliko sati, iskrcavaju velik broj turista koji tada obilaze centar grada i najznačajnije znamenitosti. Time se stvara velika gužva na frekventnim lokacijama grada što naravno, ostavlja loš dojam na turiste koji borave duže u destinaciji te u njoj plaćaju noćenje. Stoga hotelski i drugi gosti imaju negativne stavove o turistima sa kruzera te se time narušava i njihova kvaliteta boravka u destinaciji.

Prema jednom istraživanju iz 2013. godine, gotovo svaki četvrti gost hotela u Dubrovniku negativno je ocjenio utjecaj putnika s kruzera na atraktivnost boravka u destinaciji³¹. Uz to, 88% ispitanika iz te skupine smatra da putnici s kruzera “preplave” grad, 77% da su gužve veliki problem, 60% da zbog gužvi izazvanih dolaskom kruzera trpe u svakodnevnom životu, 64% da su kruzerski izletnici slabi potrošači, 21% da kruzeri donose više štete nego koristi, a svega 8% da oni i članovi njihovih domaćinstava imaju neposredne ili posredne koristi od kruzera. Uz to, kruzeri neupitno predstavljaju prijetnju za očuvanje okoliša, odnosno na njima se stvaraju ogromne količine otpada te istovremeno ispuštaju štetne plinove. U posljednje vrijeme u dubrovačku luku uplovljavaju kruzeri sve većeg kapaciteta koji se u gradu zadržavaju sve kraće, stoga osobno smatram da su štete kruzering turizma veće od njegovih koristi.

Još jedan problem koji uvelike utječe na zadržavanje identiteta grada je sve manji broj lokalnog stanovništva zbog narušene kvalitete života u centru grada i njegovoj okolini. Uvjeti života su izrazito loši zbog velikog priljeva turista, što stvara konstantnu buku i gužvu te izrazito visoke cijene života. Mnogi stanovi u centru grada su loše uređeni zbog odredbi koje su propisane zbog zaštite UNESCO-a. Građani su ograničeni kod renovacije smještajnih objekata te se upravo zbog toga mnogi radije odlučuju za prodaju nekretnina nego da se upuštaju u njihovu obnovu. Te se nekretnine, zbog svoje lokacije prodaju po vrtoglavim iznosima te je samim time građanima isplativije prodati ih i kupiti stan ili kuću u okolini grada gdje će imati kvalitetniji i mirniji život. Problem se, kao i u ostalim gradovima, javlja i kod pronalaska radne snage u ugostiteljskim djelatnostima. Unazad nekoliko godina vlasnici objekata sve teže pronalaze djelatnike te su stoga prisiljeni zaposliti ljude koji dolaze van granica Hrvatske, što znači da je poželjno da im, uz njihova primanja, omoguće i smještaj te barem jedan topli obrok dnevno.

Iz sveg navedenog, evidentno je da Dubrovnik trpi preveliko opterećenje na promet, kulturne sadržaje te prirodnu baštinu zbog prevelikog broja turističkih kretanja koji se odvijaju neravnomjerno, odnosno najizraženije su tokom ljetnih mjeseci.

³¹ <http://www.dubrovniknet.hr/novost.php?id=25903#.VcmXmrTz6Ps>

ZAKLJUČAK

Dubrovnik je u svojoj prošlosti doživio brojna razaranja, no usprkos njima postao je snažan grad sa očuvanom kulturnom baštinom te je izgradio brojne kvalitete visoke kvalitete, brojne turističke sadržaje i kulturna događanja. Zahvaljujući tome, on je danas jedna od najpoznatijih i najprivlačnijih destinacija u Europi i šire.

Turističku ponudu grada čine prirodne atrakcije poput mora, zelenih površina, otoka i dr., ali i atrakcije kulturno-povijesnog naslijeđa, kao što su očuvane građevine, stoljetne tradicije i autohtoni identitet, festivali i manifestacije, smještajni objekti, a u ovoj se kategoriji svakako ističu stare zidine grada Dubrovnika koje po kojima je prepoznatljiv.

U postojeću turističku ponudu grada u posljednjih nekoliko godine implementirani su selektivni oblici turizma, poput filmskog, kongresnog i kruzing turizma. Upravo zahvaljujući tim oblicima turističke ponude, Dubrovnik može zahvaliti najveći broj posjetitelja s obzirom da su oni stvorili svojevrsan moderni identitet grada.

S obzirom na broj ostvarenih turističkih dolazaka i noćenja na ovom području, bez pogovora možemo zaključiti da se radi o destinaciji masovnog turizma, što uz pozitivne čimbenike, kao što su veliki profit i međunarodna prepoznatljivost, svakako donosi i brojne negativne aspekte razvoja.

U svakom slučaju, mogli bismo zaključiti da se Dubrovnik danas trudi odgovorno upravljati razvojem turizma, odnosno, koristiti prostor grada uravnoteženo. Cilj toga je svakako smanjenje pritiska turističke potražnje na atrakcijsku osnovu grada te povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva, ali i ugodniji boravak turista u destinaciji.

Svakako, da bi se razvoj Dubrovnika nastavio kretati u pozitivnom smjeru, potrebno je voditi računa o negativnim učincima na okoliš te kulturnu baštinu i spomenike, odnosno omogućiti da takvi prostori ne budu previše napučeni turistima već da se postigne određena ravnoteža koja bi olakšala suživot turista i lokalne zajednice. Identitet zajednice čine ljudi, kultura, tradicija i priroda, stoga je ključno njihovo očuvanje.

Kako bi se stvorilo blagostanje destinacije, potrebno je da se turizam prilagodi njoj, a ne obrnuto, da se destinacija prilagođava turizmu, jer u toj situaciji dolazi do gubitka identiteta. Na primjeru grada Dubrovnika možemo vidjeti prednosti, ali i izazove s kojima je jedna popularna turistička destinacija može susresti.

Jedna od najvećih prijetnji razvoju turizma grada Dubrovnika je kruzing turizam koji je posljednjih godina izrazito popularan. Naime radi se o obliku turizma koji, unatoč tome što donosi određenu financijsku korist, stvara velike štete u ekološkom smislu. Negativnosti kruzing turizma ogledaju se u zagađenju morskog dna, pogoršanju kvalitete mora u zraka, ali i prenapučenosti destinacije koju uzrokuje turisti sa kruzera koji se u gradu zadržavaju svega nekoliko sati.

Unatoč pojedinim negativnim aspektima, smatram da Dubrovnik još uvijek uspješno održava svoju autentičnu ponudu i identitet. No, kako bi situacija ostala nepromijenjena i za nadolazeće naraštaje, potrebno je voditi brigu o razvoju i plasmanu turističke ponude te razmišljati o dugoročnim ciljevima destinacije.

POPIS LITERATURE

KNJIGE

1. Bedeković, V.: *Osnove metodologije stručnog i znanstvenog rada*, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici, Virovitica, 2011
2. Du Cross, H., Mckercher, B.: *Cultural Tourism – second edition*, Routledge, New York, 2015
3. Floričić, B., Floričić, T.: *Kulturna baština u turističkoj destinaciji: vrednovanje i održivi menadžment*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2019
4. Foretić, V.: *Povijest Dubrovnika do 1808. I-II*, Matica hrvatska, Zagreb, 1980
5. Geić, S.: *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split, 2011
6. Harris, R.: *Povijest Dubrovnika*, Golden Marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006
7. Miović Perić, V.: *Na razmeđu: Osmansko-Dubrovačka granica (1667.-1806.)*, Dubrovnik, 1997
8. Opačić, V. J.: *Blaga Hrvatske: neprocjenjiva prirodna i kulturna baština*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2013
9. Paljetak, L., Fališevac, D. i Foretić, M.: *Sveti Vlaho: dubrovački parac u hrvatskoj književnosti*, Matica hrvatska, Dubrovnik, 2001

ZNANSTVENI ČLANCI

1. Čorluka, G.Et. al.: *Selective Forms of Tourism - The Way of Extending the Summer Season*, Economy Transdisciplinarity Cognition, Vol 16, No. 2, 2013., str 89
2. Gredečak, T.: *Kulturna baština u funkciji turizma*, Acta turistica nova 2, (2), 2008, str. 4
3. Kesar, O.: *Poslovni turizam*, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, (Akademska godina 2015/2016)
4. Hameršak, M., Pleše, I. i Vukušić, A.M.: *Proizvodnja baštine: kritičke studije i nematerijalnoj kulturi*, Institut za etnologiju i floristiku Zagreb, 2013, str. 295
5. Krželj-Čolović, Z.: *Obilježja početaka razvoja pomorskih krstarenja u Dubrovniku*, Ekonomski vjesnik br. 1 i 2, 89-98, 2006, str. 89
6. Marušić, Z.; Horak, S.; Tomljenović, R.: *The socioeconomic impacts of cruise tourism: A case study of Croatian destinations*, Tourism in Marine Environments, Vol. 5, No. 1-2, pp., 2008, 131-144., str. 139
7. Štetić, S.: M.I.C.E. industrija- budućnost razvoja turističke destinacije, Turizam br. 10, 2006, str. 24
8. Veraja, S.: *Pregled turističkog razvitka elafitskih otoka*, Geoadria Vol. 6, Zadar, 2001 (57- 69), str. 58
9. Vrtiprah, V., Ban. I., Pavlić, I., Vrdoljak – Raguž, I., et. al., *Strategija razvoja turizma i odredbe u krizing turizmu na području grada Dubrovnika*, Grad Dubrovnik, 2017., str. 4

INTERNETSKE STRANICE

1. [Dubrovnik | Šetnja po stoljećima \(dubrovnikdigest.com\)](http://dubrovnikdigest.com) (pristupljeno 12. veljače 2023.)
2. [GRADSKE ZIDINE - City walls Dubrovnik \(dpds.hr\)](http://dpds.hr) (pristupljeno 12. veljače 2023.)
3. [TVRĐAVA LOVRJENAC - City walls Dubrovnik \(dpds.hr\)](http://dpds.hr) (pristupljeno 19. veljače 2023.)
4. [Kulturne znamenitosti – Znamenitosti Dubrovnika \(wordpress.com\)](http://wordpress.com) (pristupljeno 22. veljače 2023.)
5. [Folklorni ansambl Lindo - Dubrovnik Hrvatska \(lindjo.hr\)](http://lindjo.hr) (pristupljeno 22. veljače 2023.)
6. [Događanja – Znamenitosti Dubrovnika \(wordpress.com\)](http://wordpress.com) (pristupljeno 22. veljače 2023.)
7. [Tehnički podaci - Zračna luka Dubrovnik \(airport-dubrovnik.hr\)](http://airport-dubrovnik.hr) (pristupljeno 1. ožujka 2023.)
8. [POSJETILI SMO SEOSKO DOMAĆINSTVO MUSLADIN 'Najveće su mi priznanje domaći ljudi koji nas prate kroz 20 godina' - DuList](http://DuList) (pristupljeno 3. ožujka 2023.)
9. [Kongresi i Sastanci - Valamar Lacroma Dubrovnik Hotel, Hrvatska](http://Valamar Lacroma Dubrovnik Hotel, Hrvatska) (pristupljeno 11. ožujka 2023.)
10. [Kongresi i Sastanci - Valamar Dubrovnik President Hotel, Hrvatska](http://Valamar Dubrovnik President Hotel, Hrvatska) (pristupljeno 11. ožujka 2023.)
11. <http://www.dubrovniknet.hr/novost.php?id=25903#.VcmXmrTz6Ps> (pristupljeno 17. ožujka 2023.)

POPIS TABLICA

1. Tablica br 1: Broj putnika u Zračnoj Luci Dubrovnik u period 2016.-2022.
Izvor: Samostalna izrada prema [Statistika - Zračna luka Dubrovnik \(airport-dubrovnik.hr\)](http://airport-dubrovnik.hr), (pristupljeno 1. ožujka 2023.)
2. Tablica br. 2: Dolasci i noćenja turista u Dubrovačko-neretvanskoj županiji 2019. godine

Izvor: samostalna izrada prema: [Statistika » Visit Dubrovnik](#), (pristupljeno 22. veljače 2023.)

3. Tablica br 3: Smještaj turista po vrsti smještajnih objekata 2019. godine
Izvor: samostalna izrada prema: [Statistika » Visit Dubrovnik](#), (pristupljeno 2. veljače 2023.)

4. Tablica br. 4: Broj ticanja kruzera u Dubrovnik po mjesecima za period 2011.-2022. godine
Izvor: samostalna izrada prema: <https://www.portdubrovnik.hr/statistika/?idKat=2&godina=2019>, (pristupljeno 1. ožujka 2023.)

5. Tablica br 5: SWOT analiza Dubrovnika
Izvor: Samostalna izrada prema: Strategija razvoja kulture grada Dubrovnika 2015.-2025., (2014.), Institut za razvoj i međunarodne odnose – IRMO, Zagreb

POPIS SLIKA

1. Slika br 1: Turistička mapa dubrovačkih zidina
Izvor: [Dubrovnik tourist map \(ontheworldmap.com\)](#), (pristupljeno 12. veljače 2023.)

2. Slika br 2: Cestovna povezanost Dubrovnika Jadranskom magistralom D8
Izvor: [jadranska magistrala dubrovnik - Bing Maps](#), (pristupljeno 19. veljače 2023.)
3. Slika br 3: Broj putnika u Zračnoj Luci Dubrovnik u period 2016.-2022.
Izvor: Samostalna izrada prema [Statistika - Zračna luka Dubrovnik \(airport-dubrovnik.hr\)](#), (pristupljeno 1. ožujka 2023.)
4. Slika br. 4: Grafički prikaz broja dolazaka kruzera u Dubrovniku po godinama i mjesecima
Izvor: samostalna izrada prema: <https://www.portdubrovnik.hr/statistika/?idKat=2&godina=2019>, (pristupljeno 22. ožujka 2023.)
5. Slika br 5: Kongresne dvorane u Grand Hotelu Park Dubrovnik
Izvor: [Dubrovnik Hotels | Grand Hotel Dubrovnik Park | Four Star Hotel accommodation Dubrovnik \(grandhotel-park.hr\)](#), (pristupljeno 11. ožujka 2023.)
6. Slika br. 6: Kongresne dvorane hotela Valamar Lacroma
Izvor: [Kongresi i Sastanci - Valamar Lacroma Dubrovnik Hotel, Hrvatska](#), (pristupljeno 11. ožujka 2023.)
7. Slika br. 7: Kongresne dvorane hotela President Valamar Collection
Izvor: [Kongresi i Sastanci - Valamar Dubrovnik President Hotel, Hrvatska](#), (pristupljeno 11. ožujka 2023.)
8. Slika br. 8: Mapa lokacija u Dubrovniku za snimanje serije "Igra prijestolja"
Izvor: [Dubrovnik finishes preparation for Game of Thrones filming | Watchers on the Wall | A Game of Thrones/House of the Dragon Community for Breaking News, Casting, and Commentary](#), (pristupljeno 17. ožujka 2023.)

SAŽETAK

Rad se bavi istraživanjem turističke ponude grada Dubrovnika. Dubrovnik je grad smješten na samom jugu Republike Hrvatske koji je prepoznatljiv po očuvanoj kulturnoj baštini i brojnim zanimljivim turističkim događajima i manifestacijama.

U posljednje vrijeme, kao dio turističke ponude grada javljaju se selektivni oblici turizma poput filmskog, kruzing i kongesnog turizma koji privlače velik broj turista i postižu produljenje turističke sezone. No, kako bi područje zadržalo svoj identitet i autohtonu ponudu, potrebno je voditi računa o njegovoj održivosti.

Unatoč turističkoj prepoznatljivosti i velikim prihodima od turizma, potrebno je voditi računa o održivom razvoju destinacije i održavanju kvalitete života u istoj. Sukladno tome, poželjno je putem razvojnih mjera razvoja stvoriti ravnotežu turističkih kretanja u samoj jezgri grada i omogućiti ugodniji suživot lokalne zajednice i turista.

Ključne riječi: Dubrovnik, turistička ponuda, selektivni oblici turizma

SUMMARY

The topic of this paper is researching the tourist offer of the city of Dubrovnik. Dubrovnik is a city located in the very south of the Republic of Croatia, which is recognizable by its preserved cultural heritage and numerous interesting tourist events.

Recently, as part of the tourist offer of the city, selective forms of tourism such as film, cruise and congress tourism have appeared, which attract a large number of tourists and achieve an extension of the tourist season. But in order for the area to retain its identity and indigenous offer, it is necessary to take care of its sustainability.

Despite the tourist recognition and large revenues from tourism, it is necessary to create sustainability which improves the quality of life in the destination. Accordingly, it is desirable to develop balance of tourists trends in the centre of the city and enable more comfortable coexistence of the local community and tourists.

Keywords: Dubrovnik, tourist offer, selective forms of tourism